הלכות תפלה וברכת כהנים פרק ט - תמלול

סיכום השיעור

סיכום פון הלכות תפילה, פרק ט' — סדר תפילת הציבור

הלכה י"א — סדר תפילת הציבור: קדיש, ברכו, ברכות קריאת שמע

דער רמב"ם'ס ווערטער: סדר תפילת הציבור כך הוא: בשעה שכל העם יושבין, שליח ציבור יורד לפני התיבה באמצע העם, ומתחיל ואומר קדיש, וכל העונים אמן יהא שמיה רבא מבורך בכל כחם. אחר כך עומד ואומר ברכו את ה' המבורך, והם עונים ברוך ה' המבורך לעולם ועד, והוא פותח ומתפלל על שמע בקול רם... עד ברוך גאל ישראל.

פשט:

דער סדר פון תפילת הציבור בשחרית: דער שליח ציבור גייט אראפ לפני התיבה, זאגט קדיש, דער עולם ענטפערט אמן יהא שמיה רבא בכל כחם, דערנאך זאגט ער ברכו, דער עולם ענטפערט, און ער זאגט בקול רם די ברכות קריאת שמע ביז גאל ישראל.

חידושים און הסברות:

1) דער פרק'ס אופי — "אינסטרוקציעס פון סידור" פאר ציבור:

ביז יעצט (פריערדיגע פרקים) האט דער רמב"ם געלערנט דעם כלל'דיגן דין פון תפילת הציבור — וואס איז עס, וואס איז דער גדר. יעצט הייבט זיך אן א נייער ענין: **סדר תפילת הציבור** — די פראקטישע "אינסטרוקציעס" ווי אזוי דער שליח ציבור און דער ציבור אינטעראגירן. דער רמב"ם האט א סידור אין סוף פון ספר, אבער דא לייגט ער אריין נאר די פלעצער וואו דער בעל תפילה זאגט בקול רם, אדער וואו עס איז דא אן אינטעראקציע צווישן ציבור און שליח ציבור.

2) "יורד לפני התיבה" — תיבה vs. אהרן, און דער מקום פון שליח ציבור:

דער לשון חכמים איז "תיבה" (א באקס), נישט "אהרן". אהרן איז דער נאמען פון דעם ארון אין משכן וואו מ'האט געלייגט די לוחות; תיבה איז א באקס (ווי די תיבה פון משה רבינו). דער שליח ציבור שטייט **לפני** (פאר) דער תיבה וואו מ'לייגט דעם ספר תורה.

דער לשון "יורד" (גייט אראפ) ווייזט אז דער שליח ציבור שטייט **נידריגער** ווי די בימה — אויף דער ערד, נישט אויף א דערהויבענע פלאץ. דאס שטימט מיט דעם דין פון "ממעמקים קראתיך" — מ'דאווענט פון א נידריגע פלאץ. (אין בעלזא איז דא א גריבל פאר דעם ענין.) דער **בית יוסף** גיט א פשט: מ'ליינט קריאת התורה אויפן בימה, דערנאך גייט מען **אראפ** צו דאווענען — דערפון איז געווארן דער לשון "יורד לפני התיבה."

3) "באמצע העם" — א סתירה און מחלוקת עד היום:

דער רמב"ם זאגט "באמצע העם", אבער אין פרק י"א זאגט ער אז די בימה שטייט באמצע כדי יעדער זאל הערן. עס איז א שאלה: צו "באמצע" מיינט אינמיטן פון מזרח-וואנט (צווישן דרום און צפון), אדער ממש אין צענטער פון בית המדרש (צווישן מזרח און מערב)?

דאס שפיגלט זיך אפ אין א **מחלוקת אין מנהגים עד היום:**

- **ספרד'ישע בתי מדרשים:** דער שליח ציבור שטייט ביי דער בימה אינמיטן; קיין באזונדערער עמוד.

- **אשכנז'ישע בתי מדרשים:** ס'איז דא סיי א בימה (פאר קריאת התורה) סיי אן עמוד (פאר דאווענען). ביי **ליטווישע** — דער עמוד איז לפני התיבה כפשוטו, אין פראנט פון ארון הקודש. ביי **חסידים** — אויך לפני התיבה, אבער מאנכע פלעצער מער לצד ימין (אזוי שטייט אין אשכנז'ישע פוסקים).

פון דעם רמב"ם אליין קען מען לערנען **ביידע וועגן** — ס'איז נישט קלאר. אבער פון פרק י"א זעט אויס אז דער חזן שטייט צווישן דעם עולם, נישט ממש אין פראנט ווי מיר פירן זיך היינט.

4) קדיש איז דער ערשטער דבר שבקדושה פון ציבור:

דער רמב"ם זאגט אז דאס ערשטע וואס דער שליח ציבור טוט איז **קדיש**. דאס איז דאס ערשטע מאל אין הלכות תפילה וואו קדיש ווערט דערמאנט — ס'איז נישט געווען אין די פריערדיגע פרקים. קדיש איז א "אתחלתא דתפילה" — מ'הייבט אן און מ'ענדיגט מיט קדיש. קדיש רעדט פון גאולה, "כדי לזכור אותה תמיד", און איז א סימן פאר דעם אנהייב פון תפילת הציבור.

חידוש וועגן קדיש: דער רמב"ם האט **נישט** דעם מנהג/הלכה אז מ'דארף זאגן א פסוק פאר א קדיש. ביי אונז מאכט מען קדיש נאך ישתבח ווייל מ'דארף עפעס זאגן פאר א קדיש, אבער דער רמב"ם זאגט מ'הייבט אן מיט קדיש — דער ערשטער קדיש קומט פאר אלעס.

5) "בכל כחם" — מיינט נישט ליטעראלי שרייען מיט אלע כוחות:

דער **עץ יוסף** ברענגט א פשט אז עס מיינט ממש שרייען. אבער **ר' יצחק** זאגט עס מיינט **מיט א פרישקייט, מיט ענערגיע** — נישט אז יעדער איינער זאל טרייען דעם אנדערן איבערצושרייען ביז עס ווערט א "משוגעים הויז." עס דארף זיין מסודר'דיג, אבער מיט לעבעדיגקייט. דער עולם **נעמט איבער** פון שליח ציבור — מ'שרייט אריין "אמן יהא שמיה רבא", ס'איז אן אנדערע מקום ווי א רגיל'ע אמן.

6) פסוקי דזמרה האט נישט קיין דין שליח ציבור:

א וויכטיגער חידוש: דער רמב"ם רעכנט **נישט** פסוקי דזמרה אלס טייל פון סדר תפילת הציבור. פסוקי דזמרה איז אן **ענין פון יחיד** — ס'איז נישט דא קיין מושג פון "פסוקי דזמרה בציבור" ביים רמב"ם. דער **עיקר שליח ציבור הייבט זיך אן פון ברכו.** אונזער מנהג אז דער "בעל שחרית" הייבט אן פון פסוקי דזמרה איז **נישט** ווי דער רמב"ם פירט. מיר האבן צוגעלייגט א קדיש פריער, אבער דאס איז אונזער מנהג, נישט דער רמב"ם'ס סדר.

7) ברכות קריאת שמע בקול רם:

דער שליח ציבור זאגט די ברכות קריאת שמע (פון יוצר אור ביז גאל ישראל) **בקול רם**, און דער עולם ענטפערט אמן נאך יעדע ברכה. דער וואס קען נישט אליין — הערט פון חזן און איז יוצא. דער וואס קען — "קורא עמו", ליינט מיט שטילערהייט. אויך ווען דער עולם ווייסט שוין אלעס און זאגט מיט, **מ'דארף הערן פון דעם חזן** די גאנצע ברכות קריאת שמע — דאס איז א דין פון דער גמרא.

הלכה י"ב — תפילת לחש און חזרת הש"ץ

דער רמב"ם'ס ווערטער: נאך ברכות קריאת שמע שטעלט זיך דער ציבור אויף צו דאווענען בלחש. ומי שאינו יודע להתפלל עומד שותק. וכל שיגמור תפלתו ביחיד יפסע שלש פסיעות לאחוריו ויעמוד במקום שפגעו רגליו בשפתיו. ואחר שיסיים הש"ץ שלוש פסיעות לאחוריו, מתחיל ומתפלל בקול רם מתחילת הברכות להוציא את מי שלא התפלל.

פשט:

דער סדר איז: ערשט דאווענט דער ציבור (און דער ש"ץ מיט זיי) בלחש, ווער עס קען נישט שטייט שטיל. נאך דעם טרעט יעדער דריי פסיעות צוריק און בלייבט שטיין. נאכדעם וואס דער ש"ץ ענדיגט זיינע דריי פסיעות, הייבט ער אן חזרת הש"ץ בקול רם פון אנהייב, כדי מוציא צו זיין די וואס האבן נישט אליין געדאווענט.

חידושים און הסברות:

1) דער ש"ץ דאווענט אויך בלחש מיט דעם ציבור:

דאס איז כדי ער זאל געדענקען די תפילה — א "לעצטע חזרה" פאר דער חזרה בקול רם, ווי עס שטייט אין דער גמרא.

2) ביז ווען בלייבט מען שטיין נאך די דריי פסיעות?

דער רמב"ם זאגט נישט עקספליציט ביז ווען. דער שולחן ערוך זאגט ביז "מגן אבות". אבער פון הלכה ד' ביים רמב"ם איז א משמעות אז מען גייט צוריק ביי קדושה (זע ווייטער).

3) דער ש"ץ קוקט נישט אויב גענוג מענטשן האבן שוין געענדיגט:

פון רמב"ם'ס לשון "ואחר שיסיים" משמע אז דער ש"ץ הייבט אן גלייך ווען *ער* ענדיגט, ער ווארט נישט אויף דעם רוב עולם. דאס איז אנדערש פון דער פראקטישער מנהג היינט אז דער ש"ץ ווארט ביז דער רוב עולם (אדער דער רב) ענדיגט. לויט דעם רמב"ם איז דאס נישט נויטיג, ווייל ס'זענען דאך שוין דא מענטשן וואס ווארטן אויף אים (די וואס קענען נישט דאווענען אליין), און זיי ווארטן שוין.

4) דער ש"ץ גייט נישט צוריק צו זיין אריגינעלן פלאץ:

פון רמב"ם משמע אז דער ש"ץ בלייבט שטיין וואו ער האט אויסגעטרעטן (נאך די דריי פסיעות) און הייבט אן חזרה פון דארט. דאס איז אנדערש פון אונזער מנהג אז דער ש"ץ גייט צוריק.

הלכה י"ב (המשך) — דער ציבור ביי חזרת הש"ץ

דער רמב"ם'ס ווערטער: והקהל עומדים ושומעים ועונים אמן אחר כל ברכה וברכה.

חידושים:

1) אויך די וואס האבן שוין געדאווענט הערן צו:

נישט נאר די וואס ווערן יוצא, נאר אויך די וואס האבן שוין אליין געדאווענט שטייען און ענטפערן אמן. ווייל חזרת הש"ץ איז א **תפילת הציבור** — א ציבור'דיגע תפילה, נישט בלויז א מכשיר פאר יחידים וואס קענען נישט דאווענען.

2) תפילת היחיד vs. תפילת הציבור:

אפילו ווער עס האט שוין געדאווענט בלחש (תפילת היחיד), דארף ער אויך די חזרה ווייל דאס איז די תפילת הציבור.

הלכה י"ב (המשך) — קדושה בברכה שלישית: צוריקגיין צום פלאץ

דער רמב"ם'ס ווערטער: אומר קדושה בברכה שלישית. וכיוון שיגיע ש"ץ לקדושה, יש רשות לכל אחד ואחד לחזור למקום שעמד בו בתפלה.

פשט:

ביי קדושה אין דער דריטער ברכה האט יעדער רשות צוריקצוגיין צו זיין פלאץ (וואו ער האט געשטאנען פאר די דריי פסיעות).

חידושים:

1) "רשות" — נישט חיוב:

דער רמב"ם (און דער רמ"א: "יחזור למקומו שרגיל בו") זאגט עס איז א רשות, נישט א חיוב צוריקצוגיין.

2) פארוואס דארף מען ווארטן?

די גמרא זאגט אז מען זאל נישט גלייך אוועקלויפן נאך תפילה, ווייל ביי "סלח לנו" האט מען אראפגעווארפן די עבירות, און גלייך אוועקלויפן איז **"ככלב שב על קיאו"** — ווי א הונט וואס קערט זיך צוריק צו זיין קיא. דו האסט יעצט געבעטן מחילה אויף עבירות, דו האסט געבעטן דעם אייבערשטן וואס דו דארפסט — לויף נישט גלייך צוריק צו דיינע עבירות. מאך א הפסקה. ווי א קינד וואס קומט צום טאטן, זאגט "גיב מיר געלט" און לויפט אוועק — דאס איז נישט ריכטיג, מען דארף אביסל שטיין.

3) דער שיעור פון ווארטן:

נישט אז מען דארף ווארטן א לאנגע צייט, נאר בערך צוויי-דריי ברכות (צוויי מינוט). ס'איז נישט אז מען דארף שטיין א האלבע שעה ווייל דער עולם דאווענט לאנג.

4) א מעגליכע הסבר פארוואס דווקא קדושה:

ס'קען זיין אז דער ענין איז אז ביי קדושה זאל נאך זיין מענטשן ארום דעם ש"ץ, אז עס זאל זיין א ציבור ביי קדושה. אין די אלטע גרויסע בתי מדרשות, וואו יעדער האט געדאווענט אין א ווינקל, האט מען זיך צוזאמגעקומען ביי קדושה.

הלכה י"ב (המשך) — מודים דרבנן

דער רמב"ם'ס ווערטער: כשהגיע שליח ציבור למודים — דער ציבור בייגט זיך, ולא ישחו יותר מדאי — מען זאל זיך נישט בייגן צופיל, כדי עס זאל קלאר זיין אז דאס איז נישט זייער אייגענע תפילה (נאר א תגובה אויף דעם ש"ץ'ס מודים).

נוסח מודים דרבנן: "מודים אנחנו לך שאתה הוא ה' אלקינו ואלקי אבותינו, יוצרנו יוצר בראשית, ברכות והודאות לשמך הגדול והקדוש על שהחייתנו וקיימתנו, כן תחיינו ותקיימנו, ותאסוף גליותינו לחצרות קדשך... על שאנו מודים לך."

חידושים:

1) "על שאנו מודים לך" — צוויי פשט'ן:

- **פשוט'ער פשט:** מיר דאנקען דיר דערפאר וואס מיר *קענען* דיר דאנקען — דאס אליין איז א זכות.

- **רבינו מנוח'ס פשט:** מיר דאנקען דיר אויף אלע גוטע זאכן, און אויך אויף נאך אסאך זאכן וואס מיר האבן דיר צו דאנקען ("על שלא נודעו לך" — אויף זאכן וואס מיר ווייסן נישט אמאל דערפון). דער ערשטער פשט איז דער ריכטיגער.

2) נוסחאות:

ס'איז דא פארשידענע נוסחאות. די גמרא ברענגט א נוסח וואס גייט נאר "מודים אנחנו לך על שלא נודעו לך". מיר לייגן צו מער זכותים. די עיקר'דיגע דרוקערייען (זיכרון אהרן סידורים) האבן די לענגערע נוסח, אבער אלע האבן "על שאנו מודים לך".

3) מודים דרבנן איז מער ציבורי ווי דער ש"ץ'ס מודים:

דער ש"ץ'ס מודים ("צור חיינו, מגן ישענו") איז מער פערזענליך — ער רעדט פון "מיין לעבן, מיין ישועה" (בלשון רבים נאר ווייל שמונה עשרה איז בלשון רבים). אבער מודים דרבנן ("שהחייתנו וקיימתנו", "ותאסוף גליותינו") איז מער קאלעקטיוו-ציבורי — עס רעדט פון דעם גאנצן כלל ישראל. דאס פאסט ווייל דאס איז דער ציבור'ס אייגענע תגובה.

4) "מודים" קען מיינען "מאמינים" אדער "הכנעה":

נישט נאר "דאנקען". מודים דרבנן קען מיינען "איך בין מודה" — א הכנעה, א צוגעבן. דער ש"ץ'ס מודים איז קלאר "דאנקען" (ווייל ער זאגט "ברוך... הטוב שמך ולך נאה להודות"). אבער דער ציבור'ס מודים האט אפשר א טיפערן אספעקט פון הודאה אלס הכנעה.

5) דאבל-תודה:

מודים דרבנן איז "מודים על שאנחנו מודים" — מיר זענען מודה אז דער ש"ץ איז מודה. ס'איז "נעקסט לעוועל" — איינס אויפ'ן צווייטן.

הלכה י"ב (המשך) — "כל האומר מודים מודים משתקין אותו"

דער רמב"ם'ס ווערטער: כל האומר מודים מודים משתקין אותו — ווער עס זאגט צוויי מאל מודים, מאכט מען אים שטיל, ווייל עס זעט אויס ווי שתי רשויות.

חידושים:

1) וואס מיינט "מודים מודים"?

מיינט עס ער זאגט ליטעראלי צוויי מאל דאס ווארט "מודים"? אדער ער זאגט סיי דעם ש"ץ'ס נוסח סיי דעם ציבור'ס נוסח? ער זעט צוויי שורות (צוויי נוסחאות) און זאגט ביידע — ער האט נישט געוואלט זאגן צוויי מאל, נאר ער האט נישט פארשטאנען אז מען זאגט נאר איינע.

2) די משנה ווייזט אז ס'איז נישטא קיין פעסטע נוסח:

די אלע משניות וואס רעדן פון טעותים אין תפילה ווייזן אז אין יענע צייטן איז נישט געווען א פעסטע נוסח, און מענטשן האבן אליין פארמולירט זייער תפילה. דערפאר האט מען געדארפט כללים וואס מען טאר נישט זאגן.

3) דער ציבור'ס רעכט צו קאריגירן — אבער נאר ביי ספעציפישע טעותים:

פון דער משנה זעט מען אז דער ציבור האט א רעכט (און חיוב) צו קאריגירן דעם ש"ץ ווען ער מאכט א טעות. אבער **נאר ביי ספעציפישע טעותים וואס קלינגען ווי אפיקורסות (שתי רשויות)** דארף מען אים שטילן. דער מנהג וואס מענטשן שרייען אריין ווען דער בעל תפילה מאכט א טעות אין נוסח, איז **נישט ריכטיג לויט דער משנה.** סתם אן אייגענע נוסח — מעג דער שליח ציבור זאגן וואס ער וויל. ער דארף נאטירלעך פאלגן דעם מנהג המקום, אבער דאס איז א באזונדערע חיוב, נישט פון "משתקין אותו".

הלכה י"ב (המשך) — נפילת אפיים

דער רמב"ם'ס ווערטער: נאך שמונה עשרה זעצט זיך דער שליח ציבור, יפול על פניו, ויטה מעט — ער פאלט אויפן פנים אבער אביסל אויף די זייט. ישחה הוא ויושב בגבורת ראשו, והוא ושאר העם.

פשט:

מען פאלט נישט פלאך אויף דער פאדלאגע, נאר אביסל אויף די זייט.

חידושים:

1) צוויי מעגלעכע סיבות פאר "ויטה מעט":

(א) וועגן דעם איסור פון **אבן משכית** — מען טאר נישט זיך פלאך אויסשטרעקן אויף שטיינער חוץ אין בית המקדש, דערפאר נייגט מען זיך נאר אביסל. (ב) וועגן **אדם חשוב** — דער רמב"ם האט פריער געזאגט אז אן אדם חשוב טאר נישט פאלן אויפן פנים סיידן ער ווייסט אז ער איז א צדיק, אבער "מטה הוא פניו מעט". דער **כסף משנה** ברענגט ביידע סיבות.

2) שאלה: פריער נאר ביי אדם חשוב, דא ביי יעדן?

פריער האט דער רמב"ם געזאגט "ויטה מעט" נאר ביי אן **אדם חשוב**, אבער דא שטייט אז **יעדער איינער** טוט אזוי — "והוא ושאר העם"?

תירוץ (חידוש): דער שליח ציבור איז דער וואס דעמאנסטרירט אלעס פאר דעם ציבור. ער איז דער "חשוב שבציבור", און אלס שליח ציבור איז ער חשוב. דערפאר טוט **ער** "ויטה מעט" ווי אן אדם חשוב, און דער גאנצער עולם מאכט אים נאך — "והוא ושאר העם" מיינט אז דער עולם גייט נישט זיין פרומער פון דעם שליח ציבור. אזוי איז געווארן דער מנהג פאר אלעמען.

3) א פראקטישער פונקט:

דער שליח ציבור שטייט א גאנצע צייט — דאס איז דער **איינציגסטער פלאץ** וואו ער זעצט זיך, ביי נפילת אפיים.

נאך נפילת אפיים — קדיש, תהילה לדוד, ובא לציון

דער רמב"ם'ס ווערטער: נאך נפילת אפיים שטעלט זיך דער שליח ציבור אויף, זאגט קדיש פעם שניה (קדיש תתקבל). דער עולם בלייבט זיצן. נאכדעם זאגט ער "ויהי רחם" (תחנון), דאן תהילה לדוד (אשרי), וואס מען זאגט אפילו ביחיד. ער ליינט עס פאר און דער עולם ליינט מיט אים.

חידושים:

1) "ויהי רחם":

עס איז נישט גאר קלאר וואס דאס מיינט. עס קען זיין דער לאנגער תחנון (והוי רחום), אדער א באזונדערער פסוק. מ'דארף קוקן אין נוסח התפילה פונעם רמב"ם.

2) תהילה לדוד:

אונזער מנהג איז צו זאגן צוויי "אשרי"ס פאר תהילה לדוד, אבער דער פסוק גופא הייבט זיך אן "תהילה לדוד".

קדושה דסדרא — ובא לציון

דער רמב"ם'ס ווערטער: נאך תהילה לדוד זאגט מען "ובא לציון גואל", "ואני זאת בריתי אותם", "ואתה קדוש יושב תהילות ישראל" — פסוקים וואס רעדן וועגן קדושת ה'. ווען דער שליח ציבור קומט צו "קדוש קדוש קדוש" ענטפערט דער עולם "קדוש". דאס טוט מען דריי מאל (דריי פסוקים, יעדער מיט "קדוש"). נאכדעם זאגט מען די זעלבע פסוקים אין תרגום (אראמיש), וואו אנשטאט "קדוש" שטייט "קדיש". אויך דעם פסוק "ה' ימלוך" מיט תרגום.

חידושים:

1) ווי אזוי ענטפערט דער עולם:

דער עולם זאגט **דריי מאל** "קדוש" אין טאטאל (איינמאל פער פסוק), **נישט** ניין מאל. דער שליח ציבור ליינט דעם פסוק, און ווען ער זאגט "קדוש" ענטפערט דער עולם "קדוש" — נישט אז דער עולם חזר'ט איבער "קדוש קדוש קדוש".

2) פארוואס נאך א קדושה?

עס איז שוין די **דריטע קדושה** אין דאוונען: (1) קדושה ד'יוצר, (2) קדושה אין שמונה עשרה, (3) קדושה דסדרא ביי ובא לציון.

"סדר היום" — דער נאמען און דער טעם

דער רמב"ם רופט דעם גאנצן שטיק פון ובא לציון מיט קדושות און תרגום — "סדר היום". אין דער גמרא ווערט עס אנגערופן "קדושה דסדרא".

חידושים:

1) רש"י'ס פשט אין "סדר היום":

רש"י מסביר אז "סדר" מיינט אז יעדער איד דארף לערנען יעדן טאג. דער מינימום לימוד התורה איז קדושה דסדרא — דאס איז דער "סדר" פון יעדן טאג. דערפאר הייסט עס "סדר היום".

2) רבינו מנוח'ס טעם:

די סיבה פארוואס מען זאגט פונקט **די** פסוקים איז ווייל זיי רעדן וועגן **ביאת הגואל, תחיית המתים, רוח הקודש, און אז די תורה זאל נישט אויפהערן.** דאס זענען די וויכטיגסטע עיקרים.

3) תחנונים נאך לימוד:

נאך דעם לימוד (קדושה דסדרא) קומען תחנונים — "פסוקי רחמים". דאס איז א תחנון וואס קומט נאך דעם לימוד התורה.

דריי קדישים אין סדר התפילה

חידוש: דער רמב"ם'ס סדר התפילה האט **דריי קדישים:** (1) פאר מען הייבט אן (פאר שמונה עשרה), (2) נאך שמונה עשרה (קדיש תתקבל), (3) נאך דעם גאנצן דאווענען (ובא לציון). יעדער שטיק דאווענען ווערט אפגעשלאסן מיט א קדיש.

הלכה וועגן "על קן צפור יגיעו רחמיך — משתקין אותו"

דער רמב"ם'ס ווערטער: כל האומר באופן תחנונים: על קן צפור יגיעו רחמיך... משתקין אותו. לפי שמצות אלו גזירת הכתוב הן ואינן רחמים. שאילו היו מפני רחמים, לא התיר לנו שחיטה כל עיקר.

פשט:

די משנה (ברכות ה:ג / מגילה כה.) ברענגט פארשידענע זאכן וואס מען טאר נישט זאגן אין תפילה, צווישן זיי "המרחם על קן צפור". דער רמב"ם פסק'נט אז מען מאכט אים שטיל.

חידושים:

1) פארוואס זאגט דער רמב"ם "באופן תחנונים"?

דער רמב"ם מיינט אז דאס רעדט זיך ספעציפיש פון תחנונים — נישט פון שמונה עשרה אליין (וואו שטייט נישט קיין ברכה וועגן קן ציפור), נאר פון די תחנונים וואס מען זאגט נאך שמונה עשרה. אנדערע ראשונים פארשטייען אז דאס רעדט זיך ווען איינער לייגט עס אריין ערגעץ אין תפילה — אין מודים, אין רצה, וכדומה — ווייל ס'איז נישט געווען קיין קבוע'ר נוסח.

2) דער רמב"ם'ס טעם:

די מצוות פון שלח תשלח (נישט נעמען אם על הבנים) און אותו ואת בנו (נישט שעכטן א מוטער און קינד אין איין טאג) זענען גזירת הכתוב, נישט רחמנות. ווייל אויב דער אייבערשטער וואלט טאקע געהאט רחמנות אויף בעלי חיים, וואלט ער בכלל נישט ערלויבט שחיטה.

3) סתירה צווישן הלכות תפילה און מורה נבוכים:

דער רמב"ם אין מורה נבוכים זאגט טאקע אז די מצוה פון קן ציפור איז כדי אויסצולערנען מענטשן רחמנות. ווי שטימט דאס מיט וואס ער זאגט דא אז ס'איז "גזירת הכתוב ואינן רחמים"?

תירוץ 1: דער אייבערשטער וויל אז *מיר* זאלן ווערן בעלי רחמנות — ער האט נישט דירעקט רחמנות אויף די בעלי חיים, נאר ער וויל אונז מאכן פאר וואוילע מענטשן. דאס איז א חילוק: דער טעם פון דער מצוה איז חינוך פאר מענטשן, נישט אז דער אייבערשטער'ס רחמנות גרייכט צום פויגל.

תירוץ 2 (דער רמב"ם'ס אייגענער תירוץ): דער רמב"ם אליין זאגט אז ס'איז א מחלוקת תנאים צו מצוות האבן א טעם. **אין הלכה פסק'נט ער לויט די משנה** — אז מצוות זענען גזירת הכתוב (ווייל אזוי פסק'נען די כללי הלכה). **אין מורה נבוכים פסק'נט ער לויט זיין אייגענע השקפה** — אז מצוות האבן יא א טעם. **דער עיקר חידוש: הלכה דארף נישט שטימען מיט השקפה.** דער רמב"ם קען האבן זיין אפיניע, אבער הלכה מוז ער גיין מיט די כללי ההלכה — ער קען נישט זאגן "ווייל איך האלט אנדערש פון דער פשטות פון דער משנה, גיי איך עפעס טון."

4) דער רמב"ן'ס טייטש:

דער רמב"ן זאגט אז דער טעם פארוואס מען טאר נישט זאגן "על קן ציפור יגיעו רחמיך" איז ווייל דער אייבערשטער האט נישט השגחה פרטית אויף בעלי חיים. ס'איז נישט אזוי אז יעדע פייגל וואס שטארבט האט עפעס געזינדיגט. דער **"מאור עינים"** לערנט אז ווער עס זאגט "על קן ציפור יגיעו רחמיך" האלט אז דער אייבערשטער האט השגחה פרטית אויף בעלי חיים, און דאס פארשעמט מענטשן — מען מאכט זיי נישט העכער ווי א קן ציפור, און מענטשן וועלן ווערן מקנא.

5) פראקטישע נפקא מינה פאר פיוטים און תפילות:

אויב א נישט-ריכטיגער פשט אין תורה איז עפעס וואס מען טאר נישט זאגן ביים דאווענען, דארף מען זייער אכטונג געבן ווען מען מאכט תפילות באזירט אויף תורה'דיגע אידעען (למשל, איינער לערנט ליקוטי מוהר"ן און מאכט תפילות לויט דעם). ביים דאווענען מוז עס זיין א "מורא'דיג גוטע פשט" — נישט סתם א שיינע אידעע.

6) תפילת ציבור vs. תפילת יחיד:

"משתקין אותו" רעדט זיך אפשר נאר אויף תפילת ציבור, וואו מען האט מודיע געווען דעם עולם עיקרי אמונה. ביי תפילת יחיד איז אפשר נישט די זעלבע חומרא.

7) דער ישמח משה'ס שיטה וועגן פיוטים:

דער ישמח משה האט געזאגט אז אלע פיוטים וואס אידן זאגן זענען ברוח הקודש. דאס שטימט מיט דעם יסוד — אויב א נישט-ריכטיגער פשט טאר מען נישט זאגן ביים דאווענען, מוז זיין אז די בעלי הפייטנים זענען געווען ריזיגע גאונים וואס האבן געוואוסט אלע סודות פון טעמי המצוות.

הלכה וועגן נישט מרבה זיין בשבחים

דער רמב"ם'ס ווערטער: מען זאל נישט צולייגן שבחים איבער "האל הגדול הגבור והנורא" — נישט "חזק ואמיץ ועזוז" וכדומה. שאין כח באדם להגיע לסוף שבחיו — א מענטש קען סיי ווי נישט דערגרייכן דעם אייבערשטנ'ס שבחים. אומר מה שאמר משה רבינו — מען זאגט נאר וואס משה רבינו האט געזאגט.

פשט:

מען טאר נישט מאריך זיין אין שבחים פאר'ן אייבערשטן. דער רמב"ם ערלויבט צולייגן בקשות און הודאות, אבער נישט שבחים.

חידושים:

1) דער רמב"ם'ס פשט אין מורה נבוכים:

דער רמב"ם אין מורה נבוכים חלק א' איז זייער משבח דעם מאמר. דער פשט איז אז מיר פארשטייען גארנישט פון די אייבערשטער'ס שבח. משה רבינו קען זאגן "גדול, גבור, נורא" — אבער ער מיינט נישט אז ער פארשטייט וואס דאס מיינט. ער זאגט בלויז וואס שטייט אין תורה. "איך זאג וואס ס'שטייט, איך זאג נישט אז איך ווייס." דאס פאסט מיט די מורה'ס שיטה פון שלילת התארים (נעגאטיווע אטריבוטן) — אלעס וואס מיר רעדן, רעדן מיר נאר וועגן זיינע מעשים, וועגן א געוויסע גילוי, נישט וועגן דעם אייבערשטן אליין. "אין אדם יודע צור עולמים."

2) פארוואס קען מען זיך פארלאזן אויף משה רבינו:

ווען משה רבינו האט געזאגט "האל הגדול הגבור והנורא", קומט עס מיט סודות — משה האט מסביר געווען וואס יעדע מלה מיינט, און פארוואס דייקא דאס איז מרמז אויף ריכטיגע זאכן. אויף משה רבינו'ס חכמה קען מען זיך פארלאזן.

3) א שווערע סתירה צווישן דעם כלל און דעם נוסח התפילה:

אויב מ'טאר נישט מוסיף זיין שבחים מער ווי "הגדול הגבור והנורא," פארוואס זאגט מען אין נוסח שמונה עשרה אויך "אל עליון," "גומל חסדים טובים," "קונה הכל," "האל הקדוש," און נאך? דער רמב"ם אליין אין זיין נוסח התפילה האט אויך "אל עליון" און די אנדערע לשונות — מ'קען נישט זאגן אז ער האט געהאט אן אנדערע נוסח.

4) פארשידענע תירוצים וואס ווערן פארגעלייגט:

- **"אל עליון" איז אן עקסטערע כינוי** — אבער דאס איז שווער, ווייל "הגדול" און "הגבור" זענען אויך כינויים.

- **"גומל חסדים טובים" איז א מעשה/פעולה, נישט א כינוי** — מ'קען חילוק'ן צווישן כינויים (ווי "הגדול") און מעשים (ווי "גומל חסדים"). אבער דער חילוק איז נישט קלאר, ווייל "אתה גבור" ווערט אויך מפורש דורך מעשים ("מחיה מתים," "משיב הרוח").

- **"הגדול הגבור והנורא" זענען די טאפיקס פון די דריי ערשטע ברכות** — "הגדול" = חסד/מגן אברהם, "הגבור" = גבורות/מחיה מתים, "הנורא"

= קדושה/האל הקדוש. אבער דאס לייזט נישט די קשיא פארוואס מ'מעג צולייגן שפעטער.

- **אן אלטערנאטיווער פשט אין דער גמרא:** אפשר מיינט די גמרא בעיקר אז **מ'זאל נישט מאכן אייגענע נוסחאות.** דער מעשה אין גמרא איז אז איינער האט זיך געמאכט אן אייגענע נוסח מיט עקסטערע שבחים, און ר' חנינא האט אים אנגעשריגן. דער כלל איז: זאג וואס שטייט אין סידור (וואס די אנשי כנסת הגדולה האבן מתקן געווען) און נישט מער. אבער דאס וואס שטייט שוין אין סידור — אפילו "אל עליון" וכו' — איז ערלויבט ווייל עס איז טייל פון דער תקנה.

5) מסקנא: "צריך עיון" — קיין באפרידיגנדע תירוץ. "פונקט דא טאר מען נישט צולייגן, און שפעטער לייגט מען צו וואס מ'וויל — איך פארשטיי נישט."

[דיגרעסיע: שייכות צו כינויים פון הלכות יסודי התורה] עס ווערט געפרעגט וואס דאס האט צו טון מיט דעם רמב"ם'ס דיון פון כינויים אין הלכות יסודי התורה — אז "האל הגדול הגבור והנורא" זענען כינויים וואס זענען אנדערש ווי מידות. קיין קלארע חילוק ווערט נישט געפונען.

תפילת מנחה בציבור

דער רמב"ם'ס ווערטער: דער ש"ץ הייבט אן מיט "והוא רחום," דאן "אשרי יושבי ביתך," תהלה לדוד, קדיש, שמונה עשרה בלחש, תחנון, קדיש, ונפטרים למלאכתם.

פשט:

ביי מנחה איז דער סדר: (1) דער ש"ץ און עולם זיצן און זאגן "והוא רחום" און "אשרי" מיט תהלה לדוד; (2) דער ש"ץ שטעלט זיך אויף און זאגט קדיש; (3) אלע דאווענען שמונה עשרה בלחש; (4) מ'זיצט און זאגט תחנון ("נופלים על פניהם ומתחננים"); (5) קדיש; (6) "ונפטרים למלאכתם."

חידושים:

1) "והוא רחום" ביי מנחה:

דאס איז שוין די צווייטע מאל אז "והוא רחום" ווערט געזאגט — עס האט א תחנון-כאראקטער, אזוי ווי ביי שחרית.

2) "אשרי יושבי ביתך" נאר ביי מנחה:

דער רמב"ם ברענגט "אשרי יושבי ביתך" נאר ביי מנחה. ביי שחרית אין דעם רמב"ם'ס נוסח איז נישטא "אשרי יושבי ביתך" אלס צוגאב צו תהלה לדוד (כאטש אונזערע סידורים זאגן עס צוויי מאל ביי שחרית — ביי פסוקי דזמרה און ביי קריאת התורה).

3) דער ש"ץ זיצט ביי אשרי:

"קורא הוא והעם יושב" — דער ש"ץ צוזאמען מיט'ן עולם זיצט ביי אשרי/תהלה לדוד. דאס איז א חידוש למעשה — ביי אונז האט דער ש"ץ בכלל נישט קיין בענקל ביים עמוד, ער שטייט תמיד. אבער לויט'ן רמב"ם דארף דער ש"ץ זיצן ביי אשרי, און ערשט שפעטער אויפשטיין פאר קדיש.

4) "ונפטרים למלאכתם" — מ'גייט צוריק ארבעטן:

דער רמב"ם'ס לשון אליין לערנט אז נאך מנחה גייט מען צוריק צו ארבעט. "ס'איז נישטא קיין סיבה צו קוואקען אין ביהמ"ד א גאנצן טאג, אויסער אויב ס'איז פון די יחידים וואס זענען עוסק בתורה."

תפילת ערבית בציבור

דער רמב"ם'ס ווערטער: בערב כל היום יושבים, דער ש"ץ שטעלט זיך אויף און זאגט "והוא רחום" און "ברכו," פורס על שמע, קדיש, שמונה עשרה בלחש, קדיש, ונפטרים לבתיהם.

פשט:

ביי ערבית: (1) אלע זיצן; (2) דער ש"ץ שטעלט זיך אויף, זאגט "והוא רחום" און "ברכו את ה' המבורך"; (3) ער איז "פורס על שמע" — זאגט ברכות קריאת שמע; (4) קדיש; (5) אלע שטייען אויף און דאווענען שמונה עשרה בלחש; (6) קדיש; (7) מ'גייט אהיים.

חידושים:

1) "והוא רחום" דריי מאל:

דאס איז שוין די דריטע מאל אז "והוא רחום" ווערט געזאגט — ביי שחרית, מנחה, און ערבית. אבער ביי ערבית איז אנדערש: מ'זיצט נישט גארנישט פריער, דער ש"ץ שטייט גלייך אויף און זאגט "והוא רחום" מיט "ברכו."

2) קיין חזרת הש"ץ ביי ערבית:

דער רמב"ם איז מסביר פארוואס ביי ערבית זאגט דער ש"ץ נישט נאכאמאל די תפילה בקול רם: ווייל ערבית איז בלויז א מנהג (נישט חובה), איז קיינער נישט מחוייב, ממילא איז נישטא ווער מ'דארף מוציא זיין. **"לפיכך לא יברך ז

ה ברכות לבטלה כשאין שם אדם שצריך להוציא."** דאס איז א זייער אינטערעסאנטער פשט — ווייל ער איז גארנישט מחוייב געווארן, איז חזרת הש"ץ ברכה לבטלה.

3) אבער ביי שחרית איז דאך אויך א מנהג?

ביי שחרית איז חזרת הש"ץ אויך בלויז א תקנה/מנהג צוליב "ציבור הגדול" — אבער דארט האט מען עס יא מתקן געווען ווייל שחרית איז א חובה, ממילא זענען מענטשן מחוייב, און דער ש"ץ קען זיי מוציא זיין.

דער מושג פון "תפילת הציבור" ביי מעריב — א חידוש

חידוש:

ביי מעריב איז נישט דא קיין חזרת הש"ץ, אבער עס איז פארט דא א שליח ציבור (הגם ער איז נישט פוטר קיינעם), און דאס הייסט נאך אלץ "תפילת הציבור." פון דעם זעט מען אז **תפילת הציבור מיינט נישט דווקא אז איינער דאווענט הויך און אלע הערן אויס.** תפילת הציבור מיינט פשוט **אז א באנטש מענטשן דאווענען צוזאמען.** דאס איז א חידוש קעגן וואס "אלע מפרשים" האבן פארשטאנען, אז סתם צוזאמען דאווענען הייסט נישט תפילת הציבור.

ראיה: דער **רמב"ם אין פרק ח' הלכה ד'** זאגט: **"וכיצד היא תפילת הציבור? שיהיו כולם מתפללים כאחד בלחש, ואחד עומד ומתפלל בקול רם"** — דאס קלינגט ווי תפילת הציבור דארף האבן א תפילה בקול רם. אבער ביי מעריב זעט מען אז אפילו אן דעם הייסט עס תפילת הציבור. אויך דער רמב"ם'ס הלכה אז מ'זאל גיין דאווענען אין בית המדרש אפילו אן א מנין (ווייל דארטן לערנען און דאווענען אידן) — ווייזט אז "תפילת הציבור" איז א ברייטערער מושג ווי נאר חזרת הש"ץ.

ברכה מעין שבע — מעריב פון שבת

דער רמב"ם'ס ווערטער: ביי מעריב פון שבת איז דא א מין "חזרת הש"ץ" — אבער נישט א פולע חזרה פון שבע ברכות, נאר ברכה אחת מעין שבע. דער שליח ציבור דאווענט ערשט בלחש מיט'ן ציבור, און דערנאך זאגט ער בקול רם איין ברכה וואס כולל אלע זיבן ברכות.

אנאליז פון דער נוסח:

דער רמב"ם ברענגט דעם נוסח פון מעין שבע:

- **"ברוך אתה ה' אלוקינו ואלוקי אבותינו, אלוקי אברהם אלוקי יצחק ואלוקי יעקב, האל הגדול הגבור והנורא..."** — כמעט די גאנצע ערשטע ברכה (אבות).
- **"מגן אבות בדברו"** — מגן אבות.
- **"מחיה מתים במאמרו"** — מעין ברכת תחיית המתים.

- **"המלך הקדוש שאין כמוהו"** אדער **"האל הקדוש"** — מעין קדושת השם. (באמערקונג: מיר זאגן "המלך הקדוש" נאר פאר ימים נוראים, אבער דער רמב"ם'ס נוסח האט "המלך הקדוש".)
- **"המניח לעמו ביום שבת קדשו"** — די ברכה אמצעית פאר שבת.
- **"לפניו נעבוד ביראה ובפחד"** — מעין רצה/עבודה.
- **"ונודה לשמו בכל יום תמיד מעין הברכות"** — מעין הודאה.

חידושים:

1) נוסח "מעין הברכות":

דער רמב"ם האט **"מעין הברכות"** (נישט "מעין ברכותיו" ווי אנדערע גירסאות). עס איז דא פארשידענע גירסאות אין רמב"ם — "מניא גורס מעין ברכותיו."

2) סיום הברכה:

- **"אדון השלום"** — מעין ברכת שים שלום.
- **"מברך עמו ישראל בשלום"** — סיום.
- **"המשביעי ומקדש השבת"** — דער סיום הברכה גייט צוריק צו שבת.

דער סיום הברכה ("המשביעי ומקדש השבת") גייט צוריק צו דער ברכה אמצעית (שבת), נישט צו די לעצטע ברכות. דאס ווייזט אז די גאנצע ברכה איז בעצם א ברכה אמצעית וואס כולל מעין שבע.

3) "עם מדושני עונג":

אן אינטערעסאנטע לשון — די זעלבע מענטשן וואס דאווענען "ביראה ובפחד" זענען אויך "מדושני עונג" (געשוואלן פון עונג שבת). **דאס איז נישט קיין סתירה** — מ'קען זיין עובד ה' מיט יראה ופחד און אין דער זעלבער צייט זיין מדושן פון עונג.

4) "המלך הקדוש" תמיד:

דער רמב"ם'ס נוסח פון מעין שבע האט "המלך הקדוש" — אבער ער מאכט נישט קיין חילוק צווישן שבת רגיל און שבת פון ימים נוראים. דאס ווייזט אז לויט'ן רמב"ם זאגט מען עס תמיד אזוי.

דער טעם פאר מעין שבע — סכנה פאר שפעטקומערס

דער רמב"ם'ס ווערטער: "שרב עם בא לתפילת ערבית של ליל שבת" — שבת ביינאכט קומען אסאך מענטשן, און עס זענען דא שפעטקומערס. דער וואס קומט שפעט וועט ענדיגן דאווענען אליין, און ער וועט דארפן גיין אהיים אליינס ביינאכט — "יראו הסכנה" — דאס איז סכנה'דיג. לפיכך חוזר שליח ציבור ומתפלל כדי שיסעקבו כל העם עד שישלים המתאחר תפילתו — דער ש"ץ זאגט מעין שבע כדי אז אלע זאלןווארטן ביז דער שפעטקומער ענדיגט, און אלע גייען צוזאמען אהיים.

חידושים:

1) די נאטור פון מעין שבע:

די נאטור פון מעין שבע איז נישט אן "עכטע" תפילה אין דעם זין — **די נאטור איז בלויז צו שטופן די צייט**, כדי די שפעטקומערס זאלן קענען ענדיגן דאווענען. דאס ווייזט אז ס'איז דא תפילות וואס זייער עיקר תכלית איז נישט די תפילה אליין, נאר א פראקטישע תקנה.

2) פארוואס נישט א גבאי אנשטאט א תפילה?

חז"ל וואלטן געקענט מאכן א גבאי וואס מאכט זיכער אז קיינער גייט נישט אליין אהיים, אנשטאט מתקן צו זיין א תפילה. **תשובה:** די צייט וואס מ'ווארט פאר א צווייטן איד איז אליין א הייליגע צייט — "איך גיי ני��ט אהיים, איך וויל זיין מיט דעם מאחר לבוא." מ'נעמט נישט אוועק הייליגע צייט, מ'גיט צו א מעגליכקייט צו דאווענען.

3) "סכנה" — וואס מיינט עס?

ליל שבת איז איבעראל ליידיג — יעדער איינער איז מצוי אין זייערע הייזער. ווען איינער גייט אהיים שפעט, איז עס א ליידיגע צייט מיט א סכנה (מזיקין אדער ליסטים). אנדערע ברעגגען טאקע מזיקין, אבער דער רמב"ם זאגט נישט "מזיקין." "מזיקין" קען מיינען ליסטים — מ'גייט ביינאכט, עס איז נישט זיכער.

יום טוב שחל להיות בשבת — נישט מעין שבע

דער רמב"ם'ס ווערטער: לפיכך יום טוב שחל להיות בשבת אין אומרים אותו — ווען יום טוב פאלט אויף שבת, זאגט מען נישט מעין שבע.

פשט:

דער טעם פאר מעין שבע איז ווייל שבת ביינאכט קומען אסאך מענטשן שפעט. אבער ביי יום טוב איז נישט דא דער זעלבער טעם.

חידושים:

1) פארוואס נישט ביי יום טוב?

דער **ר' אליעזר בר' יואל הלוי** מסביר: ערב שבת איז מען מבטל ממלאכה און מ'קומט אין בית המדרש. יום טוב אבער טאר מען נישט ארבעטן (חוץ אוכל נפש), ממילא מאכט מען די סעודה — מ'קאכט, מ'גרייט צו. שבת איז שוין אלעס גרייט (ווייל מ'טאר נישט קאכן), האט מען צייט צו קומען אין בית המדרש. אבער יום טוב קען א מענטש האלטן אינמיטן מאכן קניידלעך און קומט נישט אין בית המדרש — דארף מען נישט מאכן קיין מעין שבע.

2) נאך א סיבה:

מ'וויל נישט אויפהאלטן די מענטשן, ווייל זיי ווילן אהיימגיין אנגרייטן די סעודה. די תקנה איז נישט געשטעלט געווארן פאר אזא סיטואציע.

3) **באמערקונג:** "איך מיין אז אונז זאגן יא" — לויט אונזער מנהג זאגט מען יא מעין שבע אויך ווען יום טוב פאלט אויף שבת, אבער דער רמב"ם האלט אז מ'זאגט נישט.

4) **קשיא:** פארוואס דערמאנט דער רמב"ם נאר יום טוב — וואס מיט ראש חודש אדער יום כיפור שחל בשבת?

סדר תפילת שבת: שחרית, מוסף, מנחה

דער רמב"ם'ס ווערטער: כשגומר שליח ציבור תפילת שחרית בקול רם, הוא אומר קדיש, ואחר כך קורא תהלה לדוד ואומר קדיש, ומתפללין מוסף בלחש... ואין אומרים קדושה ולא תחנונים אחר תפילת שחרית כסדרן, אלא אומרים אותה קודם תפילת מנחה. כיצד? קורא תהלה לדוד ואומר סדר היום ואומר קדיש ומתפלל מנחה.

פשט:

נאך שחרית שבת זאגט מען קדיש, תהלה לדוד (אשרי), קדיש, דאן מוסף בלחש. שבת זאגט מען נישט קדושה (דסדרא) און תחנונים נאך שחרית — מ'זאגט עס אבער פאר מנחה: תהלה לדוד, סדר היום (ובא לציון), קדיש, דאן מנחה.

חידושים:

1) "סדר היום" = קדושה דסדרא (ובא לציון):

דער רמב"ם'ס טערמין "סדר היום" מיינט ובא לציון. עס ווערט אויפגעברענגט אז אפשר מיינט "סדר היום" דאס זאגן פון "היום יום..." (דער טאג פון דער וואך), אבער דער רמב"ם האט דאס בכלל נישט דערמאנט אין זיין סידור.

2) ויהי רחם:

די איינציגסטע זאך וואס דער רמב"ם רעכנט אויס וואס מיר קענען נישט אידענטיפיצירן מיט אונזער מנהג איז "ויהי רחם" וואס מ'זאגט ביי מנחה. ביי שחרית זאגט ער עס פאר תהלה לדוד, וואס שטימט מיט אונזער מנהג ווייל מיר זאגן עס ביי ובא לציון.

בראשי חדשים ובחולו של מועד — סדר היום נאך מוסף

דער רמב"ם'ס ווערטער: בראשי חדשים ובחולו של מועד אומר סדר היום אחר תפילת מוסף.

פשט:

ראש חודש און חול המועד זאגט מען סדר היום (קדושה דסדרא) נאך מוסף.

חידושים:

אונזער מנהג איז נישט אזוי — מיר זאגן נישט ובא לציון נאך מוסף אויף ראש חודש.

במוצאי שבת — סדר היום נאך מעריב

דער רמב"ם'ס ווערטער: במוצאי שבת אומר סדר היום גם אחר תפילת ערבית, ואחר כך מבדיל.

פשט:

מוצאי שבת זאגט מען סדר היום (ובא לציון / קדושה דסדרא) אויך נאך מעריב, און ערשט דערנאך מאכט מען הבדלה על הכוס.

חידושים:

1) דער זוהר הקדוש (פרשת ויקרא):

דער זוהר זאגט אז אויב איינער טוט מלאכה מוצאי שבת פאר ער זאגט קדושה דסדרא (ובא לציון), איז ער מחלל שבת. זייער הארב. דער רמב"ם'ס שיטה שטימט מיט דעם זוהר — מ'זאגט סדר היום פאר הבדלה, וואס היילט פאר'ן מבדיל זיין.

2) רבנו מנוח:

ער שרייבט "לא ידעתי למה נזכר במוצאי שבת" — ער ווייסט נישט פארוואס דער רמב"ם דערמאנט מוצאי שבת ספעציעל. דער זוהר וואלט עס באלויכטן, אבער רבנו מנוח האט אפשר נישט געוואוסט דעם זוהר.

[דיגרעסיע: פארוואס זאגט מען נישט אבינו מלכנו מוצאי שבת / מוצאי יום כיפור]

עס ווערט געברענגט א פשט פארוואס מ'זאגט נישט אבינו מלכנו מוצאי שבת און מוצאי יום כיפור: ווייל דער טעם פון נישט זאגן אבינו מלכנו איז ווען מ'האט נישט קיין צייט (מ'דארף ארבעטן). מוצאי שבת ארבעט מען דאך נישט, האט מען מער צייט — זאל מען לערנען אביסל תורה. דאס איז פאר די זעלבע סיבה ווי ימות החמה vs. ימות הגשמים — אין זומער ארבעט מען מער אין פעלד, האט מען ווייניגער צייט.

קשיא: מ'קען דאך מאכן אבינו מלכנו בקיצור? ס'איז שווער.

פארבינדונג צו "ויתן לך": דער מנהג צו זאגן "ויתן לך" מוצאי שבת מיט סיפורי צדיקים איז פאר דער זעלבער סיבה — מ'מוז לערנען אביסל תורה מוצאי שבת, אז מ'זאל נישט גלייך רעדן פון וועלטליכע זאכן. אבער עס ווערט באמערקט אז "זיי האבן נישט געגליכן די המצאה" פון ויתן לך מיט סיפורי צדיקים.

עד כאן פרק ט'.

תמלול מלא

הלכות תפילה, פרק ט' — סדר תפילת הציבור

הקדמה לפרק

היי, רבותי, מיר גייען לערנען הלכות תפילה, ברכת כהנים, פרק ט'. יא. יישר כח פאר אונזער נדבן פון היינטיגן שיעור, הרב ר' דני קראל, ר' דניאל אדער ר' דני קראל. יישר כח פאר'ן נדבן זיין, און ממנו ילמדו וכן יעשו. א גרויסן יישר כח. ווער ס'וויל אריינשיקן, ס'איז דא לינקס אויף די... איך מיין אויף די פעידזש איז דא א לינק וואס מ'קען אריינשיקן. אויב איינער גנעט זיך נישט קיין עצה, קען ער שיקן א פידזשען מיט א צוגעבינדענע צו די פיס פון הונדערט דאלאר, אדער אנדערע וועגן. שוין.

תפילת ציבור איז ר' דני קראל'ס, און זאגט דער רמב"ם אזוי.

דער אופי פון דעם פרק — סדר תפילת הציבור

סאו ביז יעצט האבן מיר געלערנט די מצוה בעצם, די כללות'דיגע מצוה פון תפילת הציבור. אז ס'איז דא א מצוה, אן ענין, א תקנת חכמים אז מ'זאל דאווענען בציבור, און מ'זאל גיין צו די ציבור, און וואס איז דער גדר פון תפילה בציבור.

יעצט איז א נייע זאך, **סדר תפילת הציבור**. וויאזוי זאגט מען? איך האב עס געזאגט אביסל אזוי, אין סוף פון די גאנצע ספר האט דער רמב"ם די סדר, א סידור, ער האט א סידור זאגאר. ער לייגט נישט דא אריין די סידור. דא לייגט ער אבער יא אריין פלעצער וואו דער בעל תפילה דארף זאגן בקול רם עפעס, אדער עפעס אן אינטעראקשאן צווישן די ציבור און די יחיד, וויאזוי די ציבור זאגט און די יחיד ענטפערט, לייגט ער עס אריין אין דעם פרק.

סאו אויב דו ווילסט קענסטו עס רופן אזוי ווי די הלכות וואס שטייט אין די סידור. אין א סידור איז דא די נוסח הסידור, דאס איז אביסל וואס שטייט דא, קליינע נוסחאות האבן מיר געזען שטייט שוין דא, אבער די הלכות, אין יעדער סידור קומט דאך אזוי ווי מיט הוראות, אינסטראקשענס, יא? יעצט גייט מען שטיין, יעצט קען מען זיצן, די גאנצע סדר. אבער די אינסטראקשענס איז אויך ספעציפיש לענין ציבור.

ס'איז דא אין הלל איז דא אינסטראקשענס וויאזוי מ'שאקלט די לולב, אבער יעצט איז דא אין הלכות לולב. אבער עניטינג וואס האט צו טון וואס איז דא א בעל תפילה מיט א ציבור, דארף ער זאגן און ער ענטפערן, שטייט דא. און אויך סדר תפילת יחיד וועלן מיר זען אין סוף פרק ז', אז ער זאגט פסוקי דזמרה וכו'. יעצט גייען מיר זען די סדר תפילת הציבור.

הלכה א — דער סדר פון תפילת הציבור

זאגט דער רמב"ם: **סדר תפילת הציבור כך הוא. בשעה שכל העם יושבין**, ווען דער עולם זיצט. מיר רעדן דא לכאורה ביי שחרית. שחרית, ער הייבט אן די צופרי, און נישט צו וועסט נאר פריזיג, ער זאגט תפילת העמידה גלייך, ער הייבט יצא אלס דא דאווענען, ער מישט אויף דער סידור, ער זאגט דער גאנצער עולם קומט אריין וואס מענטש, און מ'זעצט זיך אראפ.

שליח ציבור יורד לפני התיבה, דער שליח ציבור גייט אין די פני התיבה.

דיסקוסיע: וואס איז "תיבה" און וואו שטייט דער שליח ציבור?

שפעטער אין פרק י"א, גייט אונז אריין מ'זאגן וואס דער תיבה איז. דארגע זאך וואס הייסט א און לייגט די ספר תורה. און לשון חכמים, מעסט איז א תיבה, נישט א אהרן. מעסט איז א חילוק. א תיבה און אהרן. אהרן איז אז די תורה רופט עס אין דעם משכן זיין אהרן. און תיבה איז א באקס. אין א תיבה האט מען געלייגט משה רבינו, און אין אהרן האט מען געלייגט די קודש הקדשים, די לוחות. אקעי. אבער אין די תיבה, אויך נאר איך האב געזעצט אן א תיבה, די פוינט איז אז די תיבה איז דער פלאץ ווי מען לייגט די ספר תורה, און די שליח ציבור גייט אין פראנט פון עס, יא? יא.

און **באמצע העם...** עמיד איז עמעט שאולים און עס שטייט אין סענטער, אין מיטן עס איז דא איז א שטיקל סתירה, ווייל אין בעמצה לכאורה זיך גייט מען זען אין פרק י"א, אז ווי די בימה לייגט מען אינמיטן מיטן, יא אזוי ווי אונז לייגט אין אונז במשגאז די בימה אינמיטן, אבער די תיבה לכאורה איז אין די

פראנט, איז דא א מבחה און די מפרשים, צו ס'מיינט אז עס שטייט פאר די בימה, אדער אינדער פראנט פון די בימה, ביי קריאת התורה, און דער רב, ווען ער גיבט א דרשה, למשל אזוי ווי אין סדר תניא, עס שטייט אז דער זקן שבציבור דארף זאגן דברי קבושן, דער שטייט אויף די בימה, אויף די בימה וואס איז א הויכע פלאץ, א בימה טייטשט אן אויפגעבויטע פלאץ, א סטעידזש, און דער בעל תפילה אבער שטייט נישט ביי די בימה נאר ער שטייט על הארץ, און אויך אזוי ווי מיר האבן געלערנט פריער אז די דאווענען קומט אין א ביסל א נידריגערע פלאץ, ס'איז נידריגערע טליז ווי די בימה, און דארטן שטייט דער בעל תפילה און דאווענט.

אבער "באמצע העם" זעט אויס, דארטן האט דער רמב"ם געזאגט אז די בימה איז באמצע כדי יעדער איינער זאל הערן, דא שטייט נאכאמאל "באמצע העם". ס'דארף נישט זיין זייער ווייט פון די עמוד על כל פנים. ניין, באמצע מיינט אינצווישן אבער.

ס'איז דא א סתירה, און די אמת איז אז ס'איז עד היום הזה איז דא א מחלוקת אין די בתי מדרשים וויאזוי מ'פירט זיך. דאס הייסט, די ספרד'ישע בתי מדרשים געווענליך, דער שליח ציבור שטייט טאקע ביים בימה אינמיטן. אין א ספרד'ישע בית המדרש איז נישט דא קיין עמוד מיט א בימה, ס'איז דא נאר א בימה געווענליך, דארט דאווענט מען און אויך דארט ליינט מען.

די אשכנז'ישע בתי מדרשים, איך מיין אז אלע, איז דא סיי א בימה וואו מ'ליינט, און סיי א עמוד וואו מ'דאווענט, און ס'איז דא א מחלוקת צווישן די אשכנזים איז דא א מחלוקת וואו פונקטלעך מ'לייגט די עמוד. די ליטווישע געווענליך לייגן די עמוד טאקע לפני התיבה כפשוטו, אין פראנט פון ארון הקודש. די חסידים לייגן עס אויך בעצם לפני התיבה, אריגינעל דער מנהג, ס'איז דא געוויסע פלעצער וואס די בימה שטייט אויף ביי די וואנט, אבער איך מיין אז דער מער אריגינעלער מנהג, אזוי ווי איך מיין למשל, ס'זענען געוויסע בתי מדרשים האבן אנדערע מנהגים, ס'קומט אז די עמוד איז אין פראנט אבער מער לצד ימין, אזוי שטייט אין אשכנז'ישע פוסקים אז ס'איז מער אויף די רעכטע, נישט ממש אינדערמיטן.

על כל פנים, אין רמב"ם קען מען לערנען בײדע וועגן לכאורה, ס'איז נישט קלאר. אבער די מעין שאלה איז צו "באמצע העם" מיינט ביי מזרח אבער אינמיטן פון די מזרח, אמצע צווישן דרום און צפון, אדער אמצע אויך צווישן מזרח און מערב, אז ער שטייט אין צענטער פון בית המדרש. דאס איז די בימה, דאס איז מסתבר אז די בימה איז אינמיטן. אדער, לכאורה פון הלכות פון פרק י"א וועט אויסקומען אז דער חזן שטייט צווישן די עם, נישט אזוי שטארק אין פראנט אזוי ווי אונז פירן זיך היינט, אזוי ווי דארטן וואו דער רב איז ביי די מזרח ממש, נאר ער שטייט אינמיטן בית המדרש, נישט ממש אזוי אינמיטן ווי די בימה, אדער בעסער געזאגט, די בימה איז אפשר מער towards מערב, ער איז מער towards מזרח. ווייל ס'איז משמע אז דער חזן שטייט אויף די ערד, נישט אויף די... ער איז אויף די ערד אבער ער איז "באמצע העם". אקעי.

על כל פנים, דא שטייט דער חזן, "יורד", דער לשון איז "יורד לפני התיבה", עולה לבימה, איז יורד. ער גייט אראפ פון די בימה און ער גייט אויף די לפני התיבה. יא, ס'איז געווען פלעצער ווי מ'האט געמאכט אזא קליינטשיגע גריבל אז ס'זאל האבן אן ענין פון "ממעמקים". אין בעלזא איז דא א גריבל, איך ווייס נישט צו ס'איז נאך א פלאץ וואו ס'איז נאך דא. אבער ס'איז שיין.

סאו דאס איז דער ענין, יורד לפני התיבה. ער זאגט א גוטע פשט פון די בית יוסף, בית יוסף זאגט יורד לפני התיבה ווייל מ'ליינט דאך קריאת התורה אויפן בימה, נאכדעם גייט מען אראפ צו זאגן מוסף, סאו פון דעם איז געווארן אז מ'גייט אראפ לפני התיבה.

די קאפירן, איז די ערשטע זאך וואס טוט דער חזן? ער זאגט קדיש. איך מיין אז ס'האט צו טון מיט דעם אז מ'טאר נישט זיין פסיעה רוסי אצל עם קדוש, אז ער שטייט אינמיטן אבער ער שטרעקט זיך נישט ארויס, ער איז נישט העכער יעדן איינעם'ס קאפ. ביי די בעל קורא יא, איז ער יורד. דער בעל קורא גייט מען ארויף, יא, כדי שישמעו הקורא בתורה.

אקעי, בקיצור, די ערשטע זאך וויאזוי הייבט זיך אן תפילת הציבור?

קדיש – דער ערשטער דבר שבקדושה

ומתחיל ואומר קדיש. ער הייבט אן די דאווענען מיט זאגן קדיש. די רבים די ערשטע מאל וואס זיי זאגן די זאך איז קדיש. מ'האט עס נישט געזען אין די פריערדיגע פרקים. און מסתמא אין די סידור זאגט ער וואס קדיש איז: **וכל העונים אמן יהא שמיה רבא מבורך בכל כחם.** זיי דארפן זאגן אמן, זיי זאלן זאגן יהא שמיה רבא מבורך, דער אייבערשטער'ס נאמען זאל זיין מבורך, מיט דעם הייבט מען אן.

דיסקוסיע: וואס מיינט "בכל כחם"?

די בכל כחם, איך מיין אז ס'איז נישט דא פויער, ס'איז נישט אזוי ווי מ'זאגט. ס'איז דא דריי לעוועלס, לאמיר זאגן אזוי, ס'איז דא דריי לעוועלס. ס'איז דא "ולא חשש שמואל", ס'איז דא וואס די תפילת הרבים איז בקול רם, און ס'איז דא בכל כחם, וואס איז א שרייערונג. בכל כחם מיינט מ'שרייט, אזוי ווי אן ערליכער איד זאגט אמן יהא שמיה רבא. אזוי ווי מ'טוט נישט היינט. ס'איז טאקע דא וואס זאגן אזוי, איך האב געזען דא בפירוש אין די עץ יוסף.

"בכל כחם" מיינט מ'שרייט "אמן יהא", ווילד. ער זאגט אז ס'מיינט נישט יענץ, יענץ איז איין פשט, אבער ס'מיינט פשט, ס'מיינט נישט אלע כוחות. ס'איז דא אויף וועם זיך צו פארלאזן, ר' יצחק זאגט אז ס'מיינט מיט א פרישקייט. מ'זאל שרייען העכער, אבער נישט אויסנוצן אלע זיינע כוחות, נישט ליטעראלי, אז יעדער איינער טרייט יעדן איינעם איבערצושרייען און ענדליך איז עס א משוגעים הויז. ס'דארף זיין עפעס א געוויסע, מ'זאל עס זאגן שיין און מסודר'דיג, אבער בכל כחם מיינט מיט אן ענערדזשי, מיט א פרישקייט. ווייל ס'איז א קריזיס, ס'איז א קריג, און דער עולם ענטפערט. נישט דער בעל תפילה זאגט און מען ווארט נאך א מאמענט און מען מורמל'ט. דער עולם נעמט איבער, מען שרייט אריין "אמן יהא שמיה רבא", ס'איז אן אנדערע מקום פאר אן אמן יהא שמיה רבא.

א קווייער, דאס איז אן אנדערע זאך. יא, ווען דער קווייער זינגט הויך אריין, איז דאך אודאי אזוי. אבער דא רעדט מען פון אן עולם.

אזוי ווי די טוענים האבן געזאגט, מען פארטוישט די מפרשים, מען פארטוישט די אלע כוחות. קודם האט געשריגן דער טוען רבני, ער האט געשריגן און אריינגעשריגן אין דיין אויער נעכטן אויף דאווענען. אבער ס'איז נישט קיין טענות פאר טוען רבני, ס'איז אן אנדערע דרך. ס'איז נישט דער פשוט'ער פשט.

ברכו – דער אנהייב פון ברכות קריאת שמע

אחר כך עומד, נאך אמן יהא שמיה רבא, נאך קדיש, זאגט מען "ברכו את ה' המבורך"? יא. דער רמב"ם האט דאך נישט געזאגט פסוקי דזמרה. ער האט פריער געזאגט פסוקי דזמרה. ער רעכנט אויס די סדר התפילה פון דער שליח ציבור, זאגט ער די אנדערע ווערטער. ער זאגט נישט אז דער ציבור הייבט זיך אן פון ברכות קריאת שמע. ס'איז נישטא אזא זאך פסוקי דזמרה בציבור, זאגט דער רמב"ם. אונז האבן מיר דעם קדיש וואס מיר לייגן צו פריער. אונז טוען אנדערש. אבער דער רמב"ם אין הלכה, אזוי ווי דער דת שלמה, דער בעל תפילה, דער וואס איז געווען דער שליח ציבור, ער האט געזאגט "ברכו". דער עיקר שליח ציבור הייבט זיך אן פון ברכו. אונז טוען נישט אזוי, אונז זאגן אונזער בעל שחרית איז דער שליח ציבור. אבער אונז פירן זיך נישט אזוי.

פסוקי דזמרה האט נישט קיין דין שליח ציבור. פסוקי דזמרה איז אן עסק פון יחיד. דאס איז נישט קיין מושג וואס מען זאגט בציבור. אבער ער וויל זאגן בציבור, זאל ער זאגן. אונז האבן מיר א מנהג צו זאגן "השם לעולם ימלוך" פסוק בפסוק. אבער באופן כללי זאגט מען נישט קיין פסוק בפסוק, ס'איז נאר דא די ענדיגונגען. נישט קיין פורס על שמע, נישט קיין "יודע לפני ה' תיבה בתיבה". דאס איז די הלכה פון דער רמב"ם. אונזער מנהג איז לכאורה אזוי.

ברכות קריאת שמע בקול רם

אחר כך עומד דער בעל תפילה, דער שליח ציבור, זאגט "ברכו את ה' המבורך". דא איז אויך אזא קווייער, "בענטשט", און דער עולם זאגט צוריק "בענטשט", "ברוך ה' המבורך לעולם ועד".

און ער הייבט אן, ער זאגט קריאת שמע, יעדער איינער איז שטיל, **הוא פותח ומתפלל על שמע**. דאס מיינט ער מאכט די ברכות ביז קריאת שמע זאגט דער שליח ציבור הויך, **בקול רם, היינו שהוא אומר אחר כל ברכה וברכה**. נו גוט, ער זאגט "יוצר המאורות", זאגט דער עולם "אמן". **ביחיד**, נישט אזוי? ער וואלט אריינגעקומען צו זאגן אז קריאת שמע זאגט יא יעדער איינער, אבער ער זאגט אונז דאס נישט. ער זאגט יא, ער זאגט "ביחיד לפתוח ולקרוא", צו ליינען אליין קריאת שמע. דער וואס ער קען, זאל ער מאכן די ברכה. ניין, מאכן די שמע איז "קורא עמו". איז "קורא". ווייסטו נישט, איז יוצא טאקע נישט. **עד ברוך גאל ישראל**. עד "ברוך גאל ישראל" גייט צוריק ארויף אויף "פותח על שמע". אז ווען דער וואס קען נישט הערן אלעס די גאנצע פון יוצר אור ביז גאל ישראל, די ברכה. יא, דער וואס קען נישט, יא, ער זאגט מיט שטילערהייט.

מ'דארף וויסן, דער עולם פירט זיך נישט, איך מיין דער עולם ווייסט עס שוין, אבער עס איז דאך א דין, א גמרא איז דא, אונז אלע ווייסן אפשר די ברכות קריאת שמע, און מ'זאגט מיט, אבער מ'דארף הערן פון די חזן די גאנצע זאך. דער חזן דארף קענען זאגן הויך די גאנצע ברכות קריאת שמע.

סדר התפילה בציבור — תפילת לחש און חזרת הש"ץ

איך טריי ווען איך דאווען פאר'ן עמוד צו זאגן הויך די גאנצע ברכות קריאת שמע. **"והקהל עומדין מיד ומתפללין בלחש"**. דעמאלט שטעלט מען זיך אויף צו שטילע תפילת העמידה. נו, גוט. ווער דאווענט בלחש? דער וואס קען שמונה עשרה. נישט יעדער, ווער ס'קען. **"ומי שאינו יודע להתפלל עומד שותק"**. ער שטייט נעבעך ווי א קלאץ דארטן און ער שווייגט. פון דעם האט יעדער איינער אנגעהויבן מיט דאווענען. **"עד שיתפלל שליח ציבור בלחש עם שאר העם"**. ביז דער בעל תפילה דאווענט בלחש מיט שאר העם. יא, דער בעל תפילה דאווענט אויך בלחש. זיי זאגן ווי עס שטייט אין די גמרא, כדי ער זאל געדענקען די דאווענען, ער זאל נאך א לעצטע חזרה.

זייער גוט. **"וכל שיגמור תפילתו ביחיד"**, ווען ער ענדיגט, ענדיגט, **"יפסע שלש פסיעות לאחוריו"**. יא, **"ויעמוד במקום שפגעו רגליו בשפתיו"**. ער זאל זיך אוועקשטעלן ביי דעם פלאץ וואו ער האט אויסגעטרעטן, **"במקום שפגעו רגליו בשפתיו"**. ער זאל נישט גלייך אוועקגיין דערפון, מ'דארף שטיין דארט אביסל. דער רמב"ם זאגט נישט ביז ווען מ'זאל שטיין. אין שולחן ערוך שטייט ביז מגן אבות. אבער דער רמב"ם זאגט אז ביי שפעטער אין הלכה ד' איז א משמע... אה, דער רמב"ם זאגט אז ביי שפעטער אין הלכה ד' איז א משמע... אז ער גייט צוריק ביי קדושה. אקעי.

ווען הייבט דער ש"ץ אן חזרת הש"ץ?

"ואחר שיסיים הש"ץ שלש פסיעות לאחוריו", אז נאכדעם וואס דער בעל תפילה האט אויסגעטרעטן, **"מתחיל ומתפלל בקול רם מתחילת הברכות"**, ער שטעלט זיך אוועק, ער זאגט נישט ווי ער איז, דער בעל תפילה וואקט אויך צוריק. ער זאגט נישט ווי ער וואקט צוריק. **"מתחיל ומתפלל בקול רם מתחילת הברכות להוציא את מי שלא התפלל"**.

ווי יאמר, דאס מיינט אפשר ער טייטשט עס צוריק צו וועגס. אבער דא זעט אויך אויס אז דער בעל תפילה קוקט נישט צו ס'איז שוין דא גענוג מענטשן וואס האבן געענדיגט. וויל די מענטשן וואס קענען נישט, ווארטן דאך אויף אים. ניין, ס'שטייט זייער קלאר, **"ואחר שיסיים"**, ער קוקט נישט אויף דער רב. היינט איז דא אריינגעפירט אז דער רב איז דער וואס דאווענט געווענליך לענגער, אבער דער בעל תפילה שטעלט זיך ווען דער רוב עולם האט שוין געענדיגט שמונה עשרה. דאס איז א פראקטישע זאך, דאס שטייט נישט דא.

ניין, ער זאגט, דא פעלט עס נישט אויס, וויל ס'איז נאך דא מענטשן וואס ווארטן אויף אים, און זיי ווארטן שוין נעבעך. ס'זעט נישט אויס ווי ער רופט זייער, און ס'זעט נישט אויס ווי ס'זאל זיין א ציבור. דאס איז נישט דער נושא. ער הייבט אן... ס'איז משפיל, אזוי זאגט ער, ס'איז משפיל פונעם רמב"ם טאקע אז ער שטייט, ער גייט נישט צוריק, ער בלייבט דארט ווי ער איז געשטאנען ווען ער הייבט אן די תפילת שמונה עשרה. אונז פירן זיך אז מ'גייט צוריק. אקעי.

דער ציבור ביי חזרת הש"ץ

און וואס טוט מען? מתחיל, ער הייבט אן... **"והקהל עומדים ושומעים ועונים אמן אחר כל ברכה וברכה"**. אלע הערן. מתחיל, ער הייבט אן די תפילה, די קול רם, יא. כדי צו מוציא זיין די וואס האבן נאך נישט געדאווענט. און אלע הערן, אויך די וואס האבן שוין געדאווענט הערן, **"שומעים ועונים אמן אחר כל ברכה וברכה"**. די וואס האבן נאך נישט אליין געהערט, זיי זענען יעצט יוצא. און די וואס זענען שוין יא יוצא, דארפן זיי נישט שטיין נאכאמאל און זאגן אמן, ס'איז דאך אן ענין פון כבוד אזוי.

אקעי, ס'איז דאך א תפילה בציבור. איך האב דאך געזאגט אז ס'איז א תפילת הציבור. ער איז נישט יוצא, ער דארף אויך מאכן תפילת היחיד, אבער ער דארף דאך אויך א תפילת הציבור.

קדושה — צוריקגיין צום פלאץ

נאכדעם, נאך א זאך וואס מ'טוט ביי חזרת הש"ץ, ביי די... **"אומר קדושה בברכה שלישית"**, ביי די דריטע ברכה איז דא די סדר הקדושה וואס מיר זאגן "נקדישך" אדער "נקדש". **"וכיוון שיגיע ש"ץ לקדושה, יש רשות לכל אחד ואחד לחזור למקום שעמד בו בתפילה"**.

וואס איז די ענין? זיי אופן כבוד פאר די בעל תפילה, אבער מען שטייט נישט אויף די געהעריגע פלאץ. ניין, וויאזוי די רמ"א האט געזאגט, **"יחזור למקומו שרגיל בו"**.

פארוואס דארף מען ווארטן נאך תפילה?

ער ברענגט אז ס'איז פשוט אז מען לויפט נישט אוועק, מען לויפט נישט גלייך אוועק. די גמרא זאגט אז מען האט פריער ארופגעווארפן די עבירות ביי "סלח לנו". יא, ס'איז א גמרא. די גמרא זאגט אז מען האט פריער דזשאסט ארופגעווארפן די עבירות, "סלח לנו" האט מען ארופגעווארפן די עבירות. לעבן ווי מ'דאווענט, לעבן ווי מ'שטייט, און יעצט גייט מען שוין אוועק. ניין, איך האב עס געזען ערגעץ, איך ווייס נישט וואו.

די פשוט'ע פשט איז אז מען לויפט נישט גלייך אוועק פון דאווענען. אזוי ווי מיר האבן געזען פריער, מען גייט נישט קיין פסיעה גסה, מ'איז יעצט אויסגעטרעטן. ער ברענגט, יא, ער ברענגט אזוי, **"ככלב שב על קיאו"**. אבער ס'איז נישט פשט אז ער האט דאך געווארפן די עבירות. די ווארט איז, ער האט יעצט געווארפן זיינע עבירות, ער בעט דעם אייבערשטן וואס ער דארף, און ער לויפט אוועק. עקזעקטלי, אזוי ווי א קינד קומט צו זיין טאטע, ער קומט, "טאטע, וואס מאכסטו? גיב מיר געלט," און ער לויפט. עקזעקטלי, מען דארף אביסל שטיין דארט, ס'איז א בעיסיק זאך. אזוי ווי איינער...

און וועגן דעם זאגט ער אז ער האט דזשאסט ארופגעווארפן די עבירות, נישט וועגן די מקום איז יעצט א מקום קדוש. ס'קומט אויס אזוי ווי **"ככלב שב על קיאו"**. ער זאגט, דו זאלסט נישט יעצט אנטלויפן און גיין שוין ווייטער טון וואס דו ווילסט, און מארגן ועסטו נאכאמאל איבערבעטן כפרה אויף דיינע עבירות. דו קענסט גארנישט אנהייבן. דו זאלסט שטיין אביסל. ביז דו גייסט טון עבירות, זאלסטו מאכן א קליינע הפסק פון די עבירות. דו זאגסט, "זיי מוחל אויף די עבירות," און דו לויפסט צוריק צו די עבירות. לויף נישט גלייך צוריק, זיי רואיג.

דיסקוסיע: ווי לאנג איז דער שיעור פון ווארטן?

איז ווי לאנג? די שיעור, ווי לאנג איז בערך?

אה, ס'איז נישט פשט אז מען דארף כסדר עפעס א מעלה פון קדושה. ס'איז סתם אז דאס איז א שיעור, צוויי, דריי ברכות. אקעי, האסטו שוין גענוג,

קענסטו שוין צוריקגיין. דאס איז נישט א מחייב. דער רמ"א זאגט דאך **"רשות"**, ס'איז נישט קיין מחייב צוריקצוגיין, ער קען טון וואס ער וויל.

ס'קען זיין, דאס טראכט איך, אז אויב איינער דאווענט שנעל און דער עולם דאווענט צוואנציק מינוט שפעטער, איך ווייס נישט וואס, דארף ער נישט שטיין צוואנציק מינוט ווייל ס'איז קדושה. ס'איז אן ענין פון צייט בעיקר, צוויי מינוט. ווי לאנג וואלסטו גענומען א נארמאלע בית המדרש'דיגע חזרה? נישט אז... דו האסט מענטשן וואס זענען מקפיד אויף די הלכה, און ער בלייבט שטיין דארט פאר א האלבע שעה ווייל דער עולם... ניין, איך מיין, ס'קען זיין אז די ענין האט עפעס צו טון מיט די קדושה פון ברכה שלישית.

ס'קען זיין אז אונז ווילן אז ביי קדושה זאל נאך זיין מענטשן ארום די בעל תפילה. און מ'האט געענדיגט דאווענען, און מ'האט זיך געגרייט אוועקצוגיין, אבער מ'האט געווארט אז ס'זאל זיין צען ביי קדושה. מ'האט געענדיגט "אשרי", און מ'האט זיך געגרייט אוועקצוגיין. ס'איז געווען א גרויסע היכל, יעדער איז געשטאנען אין א ווינקל און געדאווענט. מ'איז זיך אלע צוזאמגעקומען צו ענדיגן די תפילה. אויב מ'האלט שוין אינמיטן תפילה, איז מען זיך נישט אויסגעדרייט. מ'איז צוריקגעגאנגען ווי געווען.

מודים דרבנן

דער רבי האט געזאגט, **"כשהגיע שליח ציבור למודים"**, ווען דער שליח ציבור קומט אן צו מודים, ביי קריעה, ער בייגט זיך, אזויווי די רבנים האבן פריער געזאגט, "שפל רום שוכן מעט", ווען דער בעל תפילה בייגט זיך שטארק, איז זיך דער עולם גיבט זיך נאר א קליינע בייג. **"ולא ישחו יותר מדאי"**, פארוואס? ס'זאל זיין קלאר אז ס'איז נישט זייער דאווענען.

נוסח מודים דרבנן

און מ'זאגט אזוי: **"מודים אנחנו לך"**, מיר דאנקען דיר, אייבערשטער. און דא רעדט מען אביסל וועגן דעם אייבערשטן. דער אייבערשטער וואס איז **"אלקינו ואלקי אבותינו"**, **"יוצרנו"**, דער אייבערשטער וואס איז **"יוצר בראשית"**, ער האט באשאפן די בראשית. מ'האט פריער געזאגט "יוצר אור ובורא חושך", מ'האט גערעדט וועגן מעשה בראשית. און מ'זאגט **"ברכות והודאות לשמך הגדול והקדוש"**, וואס דאס איז ענליך צו דעם וואס דער בעל תפילה זאגט "מודים אנחנו לך". **"על שהחייתנו וקיימתנו"**, וואס דו האסט געהאלטן אידן ביים לעבן, **"כן תחיינו ותקיימנו"**, אזוי זאלסטו ווייטער האלטן אידן ביים לעבן, ביז די גאולה, **"ותאסוף גליותינו לחצרות קדשך לשמור חוקיך ולעבדך באמת ולעשות רצונך בלבב שלם"**.

און אונז דאנקען דיר, באשעפער, **"על שאנו מודים לך"**. דער מורה זאגט אז אלעס איז די עיקר **"על שאנו מודים לך"**. ניין, ס'איז צוויי אנדערע נוסחאות, אנדערע ווערטער. ס'איז דא די עיקר בקיצור, ס'זאגט **"מודים אנחנו לך על שאנו מודים לך"**. און ס'איז דא די נוסח וואס מ'זאגט, אבער אלע האבן אויך די **"על שאנו מודים לך"**. די עיקר דרוקערייען, די זיכרון אהרן סידורים, האבן די נוסח וואס מ'זאגט, און נאכדעם **"על שאנו מודים לך"**. און מ'קען מאכן די נוסח לענגער, אבער ס'בלייבט נאך אלץ די מעין זאך.

דיסקוסיע: וואס מיינט "על שאנו מודים לך"?

"על שאנו מודים לך" גייט צוריק אויף **"מודים אנחנו לך"**. איך וואלט געוואלט זאגן אז דאס איז איין פשט: מיר דאנקען דיר אויף דעם וואס מיר קענען דיר דאנקען. אבער רבינו מנוח האב איך געזען טייטשט אזוי: אונז דאנקען דיר אויף די אלע גוטע זאכן, און נאכדעם **"על שלא נודעו לך"**, און אויף נאך אסאך זאכן וואס אונז האבן דיר צו דאנקען.

אבער די ריכטיגע פשט איז וואס איך האב געזאגט, ווייל ס'שטייט אויך אין די גמרא אז ס'איז אן עקסטרע תפילה. ס'איז געווען א נוסח וואס גייט נאר **"מודים אנחנו לך על שלא נודעו לך"**. אונז לייגן צו די אלע זכותים, ווייל ס'איז געווען אנדערע זכותים, אן די אנדערע זכותים. ס'איז א שיינע נוסח, זאגט מען דאס אויך. אבער איך מיין אז די פשוט'ע פשט איז דאס.

חידוש: מודים דרבנן איז מער ציבורי ווי דער ש"ץ'ס מודים

אבער נאך אן אינטערעסאנטע זאך וואס איך האב דא באמערקט איז אז די מודים וואס דער בעל תפילה זאגט איז אסאך מער פרטי, ער זאגט "צור חיינו, מגן ישענו", ער רעדט פון מיך מענטש, און מיין ישועה. דא איז עס **"שהחייתנו"**, אזא קאלעקטיוו, ווייל דער ציבור זאגט עס.

איך מיין אז **"מודים אנחנו לך"** מיינט נישט... קען מיינען אויך "מאמינים אנחנו בך". איך האב געזען אז מודים איז א הכנעה. עס קען זיין אז די מודים דרבנן, די מודים וואס דער ציבור זאגט, מיינט נישט געדאנקט, ס'מיינט איך בין מודה. ער דאנקט, ער זאגט דאך "ברוך אתה ה' הטוב שמך ולך נאה להודות", להודות איז מיינט צו דאנקען. און ער דאנקט ווייל **"שהחייתנו"**.

אבער איך זאג אז ס'איז אינטערעסאנט אז דאס וואס דער ציבור איז מתפלל פאסט מער אז ס'זאל זיין אן ענין ציבורי, און דאס איז אסאך מער אן ענין ציבורי ווי די געהעריגע שמונה עשרה, ווייל אין שמונה עשרה "צור חיינו, מגן ישענו" איז געווענליך געמיינט דער מענטש, יא? דער אייבערשטער איז "צור חיינו", ער מיינט מיין לעבן. ער זאגט עס נאר בלשון רבים ווייל שמונה עשרה איז בלשון רבים. "העלינו מהרה לארצנו", "ושופטינו כבראשונה", דא רעדט מען פון מיר. דא רעדט מען פון די גאנצע חברה, דער עולם, **"שהחייתנו וקיימתנו"**, "והעליתנו לארץ ישראל". ס'איז אסאך מער ציבור.

דאס מאכט אויך סענס אז דאס איז דאך א דאבל תודה, ס'איז מודים על שאנחנו מודים. סאו אונז זענען מודה אז די שליח ציבור איז מודה, פארשטייסט? ס'איז איינס אויפ'ן צווייטן, ס'איז נעקסט לעוועל. זייער גוט.

"כל האומר מודים מודים משתקין אותו"

"כל האומר מודים מודים, משתקין אותו", מען מאכט אים שטיל אויב איינער רופט זיך אן און זאגט צוויי מאל מודים. וואס מיינט ער זאגט צוויי מאל מודים? ער זאגט "מודים מודים"? ער זאגט "מודים מודים"? ער זאגט "מודים אנחנו לך" און נאכדעם זאגט ער אויך די מודים פון דער בעל תפילה? ער זאגט אויך די תפילה פון מודים? דער בעל תפילה זאגט דאך נישט מודים, ער זאגט "מודים מודים" ווייל ער זעט אז ער רעדט צוויי שורות. ער האט נישט געוואלט זאגן צוויי מאל.

דער רמב"ם ברענגט פשוט די שטיקל משנה, ס'איז נישט קיין נגיעה ווייל היינט קוקט מען אין סידור. די משנה לכאורה, די אלע משניות לערנט אונז אז ס'איז נישטא קיין נוסח, און מען קען איינער מאכן אן אייגענע נוסח. אויב דער מתפלל זאגט "מודים מודים", וואס טוט מען? מען זאגט "טשששששששששששששששש". קענסטו מיר געבן א משל. אבער מ'זעט דא אז די משנה וויל אז ווען איינער מאכט א טעות זאל מען אים פיקסן. ער וויל נישט אז די דיקטאטורשיפ, אז דער שליח ציבור קען גיין אויף רענדס און זאגן משוגעת'ן און יעדער איינער דארף זיצן שטיל. ס'איז נאך פארקערט.

משתקין אותו — ווען מען קאָרעקטירט דעם שליח ציבור

Speaker 1:

מען טאר נישט זאגן צוויי מאל. עס זעט אז דער רמב"ם ברענגט פשוט א שטיקל משנה. עס איז נישט קיין נוגע, ווייל היינט קוקט מען אין סידור עניוועיס. די משנה לכאורה... די אלע משניות צו היינט איז נישטא קיין נוסחאות, און מען קען איינעם מאכן אן אייגענע נוסח. אויב דער מתפלל זאגט מודים מודים, וואס טוט מען? מען זאגט "ששש, נו". אבער מען זעט אז די משנה וויל, אז ווען איינער מאכט א טעות וואס מען דארף אים פיקסן, ער וויל נישט א דיקטאטורשיפ, נאר געוויסע פיקסן. יעצט אז ער זאגט בשבעה ציבור... נאר געוויסע פיקסן. יעצט מיט שבעה ציבור קען ער גיין אויף רענטס און זאגן משוגעת'ן און יעדער איינער דארף זיצן שטיל? נאר נאר נאר... פארקערט, זעסטו פון דא אז נאר אזעלכע זאכן וואס זעט אויס ווי שתי רשויות, דעמאלטס משתקין אותו. געווענליך זאגט ער וואס ער וויל. אויב ער זאגט ערגער ווי מודים מודים, ער זאגט מוחים מוחים, דעמאלטס אוודאי משתקין אותו. עס איז ווען ער זאגט עפעס ראנג, אבער נישט אז ער קען נישט זאגן וואס ער וויל. פארקערט, אויב ער קען נישט זאגן וואס ער וויל, הייבט זיך שוין אן די גאנצע שאלה.

וואס איך זאג איז, אז דער מנהג, אז אויב דער בעל תפילה זאגט עפעס א מיסטיק, מענטשן שרייען אריין, איז נישט ריכטיג. ווייל דא שטייט אז דווקא... ווייל דא זעט מען אז דווקא האט א זאך לויט א זאך וואס עס מאכט כאילו נראה כשתי רשויות, עס איז ממש א זאך וואס סאונדט יעצט ווי אפיקורסות איך ווייס וואס, דעמאלטס משתקין אותו. סתם אז ער זאגט זיין אייגענע נוסח, ער מעג זאגן וואס ער וויל. ניין, דאס איז א סיבה פארוואס מען זאל נישט זאגן מודים ווען זאגן זאגן. פארדעם משתקין אותו, אבער נישט א שליח ציבור אז ער זאל טון וואס ער פארשטייט נישט. עס פארשטייט זיך ער דארף טון דעם מנהג המקום, אבער דער משתקין אותו שטייט נישט אויף דעם.

נפילת אפיים — "ויטה מעט"

Speaker 1:

אקעי, עס איז נאכדעם וואס מען ענדיגט, דער שליח ציבור האט געענדיגט... יא, עס איז יעצט געקומען תחנון, דער רמב"ם פריער ארויסגערעכנט סדר דעם נפילת אפים. עם ישב, עס איז זיך אראפזעצן, און נאכדעם זאל ער זיך **יפול על פניו**. עס זעצט דעם פראנט פון אים אראפלייגן דעם פנים, **ויפול על פניו ויטה מעט**. פארוואס ויטה מעט? ווייל ער איז אן אדם חשוב? וואס איז נאך א ויטה מעט? וואס איז דער ויטה מעט? ברי וחול הציבור, ווען אלע טוען אזוי. ס'האבן זיך פריער געלערנט אז... מיינע יעצט פריער געלערנט אז וויאזוי טוט מען עס? ס'איז נישט א השתחויה, זיי האבן עס געלערנט. ויטה מעט איז אפשר ווען די נושא פון אבן משכית. ווייל ס'איז נישט אין א בית המדרש, נאר אין א שטוב אליין. מ'איז נופל על פניו. דער "יטה מעט" איז לכאורה ווען די נושא פון אבן משכית, אזוי מיין איך, צו זיין אויף די זייט.

פריער האט דער רמב"ם געזאגט אזוי, וויאזוי מ'טוט נפילת אפיים, אז מ'פאלט איינגאנצן אראפ. דארט האט ער געזאגט "יטה מעט". נאר ער האט געזאגט, ווען מ'טוט נפילת אפיים אחר התפילה, דער פון וואס מ'רעדט דא, טאר מען נישט טון השתחויה על האבנים, נאר **"ואין אדם חשוב רשאי ליפול על פניו אלא אם כן יודע בעצמו שהוא צדיק, אבל מטה הוא פניו מעט"**. סאו דאס איז פאר אן אדם חשוב אויף ווי הלכה? דא שטייט אז יעדער איינער זאל עס טון. אפשר איז ער אן אדם חשוב? אפשר רעדט ער פאר אן אדם חשוב? איך ווייס נישט. אדער אפשר דער שליח ציבור טוט יעדער איינער ווי אן אדם חשוב? ס'שטייט שוין אין דער היים טוט יעדער איינער, אויב ס'איז דא אמאל נפילת אפיים טוט מען עס אליין. אבער דא, **"ישחה הוא ויושב בגבורת ראשו, והוא ושאר העם"**, אזוי טוט מען עס, מ'איז "יטה מעט". אבער ס'איז טאקע א גוטע שאלה, פארוואס... ס'איז נישט קלאר. די מפרשים ווייסן נישט.

אבער אזוי איז דער מנהג אין די שולן, איז אזוי. ווייל אפשר מ'האט חושש געווען אפשר איז דא אן אדם חשוב, האבן זיי שוין געמאכט די מנהג פאר יעדער. אדער איז ווען די אבן משכית. ס'קען זיין ביידע סיבות. דער כסף משנה זאגט ביידע זאכן.

אבער "יטה מעט" מיינט סך הכל מ'פאלט נישט פלאך אויף די פלאר, מ'פאלט אויף די פלאר אבער אביסל אויף די זייט.

קען זיין די ענטפער פאר די "יטה מעט" איז חזרת הש"ץ, נעם אין דעם אז דער בעל תפילה איז דער וואס... ס'זעט אויס אזוי פון די רמב"ם אז דער בעל תפילה איז דער וואס דעמאנסטרעיט אלעס. ער טוט, "תשובה לכל הציבור". סאו דער בעל תפילה דארף טון "יטה מעט", ווייל יעדער איז חשוב צו די ציבור, און מ'האט אים געלערנט אנפאנג. דער גאנצער עולם מאכט אים נאך. אזוי איז געווארן דער סדר. דאס איז דער רמז דא אין "והוא וכל הציבור". דער בעל תפילה טוט עס, און די אנדערע גייען נישט זיין פרומער פון די בעל ציבור, ווייל ער איז דער שליח, דער חשוב שבציבור. אבער ער איז נאר מחויב אין חשוב.

אקעי, בקיצור, **"ישחה הוא וייפול, וישב בגבורת ראשו"**, ער זאל זיך צוריק אויפזעצן בגבורת ראשו, **"והוא ושאר העם"**. דו קענסט דיר פארשטעלן אזוי ווי דו זאגסט "והוא ושאר העם", מ'מאכט אים נאך, ער איז דער פאפעט. **"והוא ושאר העם, ומתחנן מעט בקול רם"** דער עולם מאכט אים נאך, אזוי טוט ער. **ואחר כך יעמוד שליח ציבור לבדו**, ער שטעלט זיך אויף. דער בעל תפילה שטייט א גאנצע צייט, דאס איינציגסטע פלאץ וואו ער זיצט איז דא ביי דעם שטיקל. אזוי גוט. אבער דער עולם, אזוי ווי אונז טוען, אומיה יושבים, ווי אונז זאגן. דער עולם בלייבט זיצן, אבער ער שטעלט זיך אויף און ער זאגט, **אומר קדיש פעם שניה**, נאך א קדיש. האלטן אונז ביי דעם צווייטן קדיש. יא, דאס איז דאך קדיש תתקבל, יא קדיש מפין נישטא. יא, **ועונין אמן כדרך שאמרנו תחילה**. זעלבע זאך, יהא שמיה רבא אמן, וואטעווער.

נאָך קדיש — ויהי רחם, תהילה לדוד

Speaker 1:

ואחר כך אומר הסדר, ואומר, נו זאגט ער ויהי רחם, די תפילה פון ויהי רחם וואס אונז קענען אלס אשרי ובא לציון. I don't know. אבער ער... יא. ויהי רחם. ובא לציון איז צאמגעשטעלט פון צוויי חלקים, ס'הייבט זיך אן ובא לציון אדער ויהי רחם. אנפאנג איז דאס סדר קדושה. נאכאמאל, נאכאמאל. איז אזוי, דער רמב"ם, דער רמב"ם זאגט נישט, I'm sorry, ויהי רחם מיינט תחנון, ויהי רחם, דער לאנגער תחנון. איך ווייס נישט וואס מיינט ויהי רחם. ויהי רחם איז דער לאנגער תחנון, ויהי רחם ורחום, וואס מען זאגט אום מאנטאג און דאנערשטאג, אבער דא איז דאס א לאנגער סדר תחנון. ער זאגט ס'איז א לאנגע, א פשוט'ע ויהי רחם, ער זאגט נישט מה שמו, ס'איז נישט קלאר. ער זאגט א פסוק ויהי רחם. ביי מעריב אויך זאגט מען ויהי רחם, ניין? ניין, ניין, נאך נישט, ניין. ויהי רחם איז א פסוק אינצווישן, אזוי שטייט דא, אינצווישן נאר ווי דו זאגסט, זאגט מען דעם לאנגן תחנון, אבער נאך קדיש, נישט נאך קדיש זאגט מען עס. ס'איז אן אנדערע זאך. איך ווייס, פאר תהילה לדוד זאגט מען ויהי רחם לויט דעם רמב"ם. ס'שטייט נישט אין אונזער סידור דאס, איך ווייס נישט. איינער רגילים לאומרו, אזוי זאגט ער, יא. וואס איז נאך דער פסוק ויהי רחם? אזוי ווי אונז טוען ביי נאכט? איך ווייס נישט, אפשר איז געווען א גאנצע נוסח, מען דארף קוקן באלד אין נוסח התפילה. אוקעי, ער זאגט **תפילה תהילה לדוד**, וואס דאס איז אשרי, וואס דער רמב"ם האט שוין דערמאנט איינמאל, און דאס אפילו ביחיד זאגט מען. אונז פירן זיך אן צו הייבן פאר תהילה לדוד יעדע מאל צוויי אשרי'ס, אבער דער פסוק הייבט זיך אן תהילה לדוד, יא. **הוא עומד והן יושבים**. ווייטער, יא. **ומקרא עמהם**. דאס הייסט, ער זאגט פאר און זיי לייענען, יעדער איינער לייענט מיט אים. ער זאגט מיט דעם פסוק.

קדושה דסדרא — ובא לציון

Speaker 1:

נאכדעם זאגט ער **ובא לציון גואל, ואני זאת בריתי אותם, ואתה קדוש יושב תהילות ישראל**. דער רמב"ם רעכנט דא אויס א פאר פסוקים וואס אלעס פאר זיך רעדן וועגן דעם מקומו של הקדוש ברוך הוא, אדער קדוש ה' מלא כל הארץ כבודו, און קדוש דריי מאל קדוש. **וגומר הקדיש**, דער בעל תפילה זאגט דעם קדיש. ער זאגט דעם גאנצן פסוק, און ווען מ'קומט אן אין דעם פסוק צו די ווערטער "קדוש קדוש קדוש", **"והן עונים"** - ענטפערט דער גאנצער עולם "קדוש קדוש קדוש". **און אזוי טוט מען שלש פעמים**, ווייל אין יעדער איינער פון די דריי פסוקים וואס ער האט אויסגערעכנט שטייט דריי מאל "קדוש".

לכאורה זאגט דער עולם דריי מאל "קדוש", נישט ניין מאל "קדוש". זייער גוט. **"וחוזר וקורא הקדושה"**. ניין, לכאורה דריי מאל אין טאטאל דריי מאל "קדוש", נישט ניין מאל "קדוש". זייער גוט. לכאורה לייענט ער דעם פסוק, און ווען ער זאגט "קדוש", זאגט דער עולם "קדוש". זייער גוט.

"וחוזר וקורא" - אז די עונים זענען שלש פעמים, אז דער בעל תפילה זאגט עס איינמאל אויף אמאל. דער בעל תפילה זאגט נישט "קדוש קדוש קדוש", יעדער זאגט נאך אים "קדוש קדוש קדוש". ווען ער זאגט "קדוש", זאגט יעדער "קדוש".

נאכדעם זאגט ער די זעלבע פסוקי הקדושה אין תרגום. אנשטאט "קדוש" שטייט "קדיש". און נאכדעם זאגט מען דעם פסוק "ה' ימלוך", און מ'זאגט עס אויך מיט א תרגום.

מיטאמאל דארף דער עולם פארשטיין, איך האב ביז יעצט אלעס געזאגט אין לשון הקודש, האט מען זיך דערמאנט אז דער עולם זאל פארשטיין די קדושה, די דריטע קדושה. מ'זאגט דריי מאל קדושה: קודם איז דא קדושה ד'יוצר, נאכדעם קדושה ביי שמונה עשרה, און יעצט איז דא א דריטע קדושה ביי די סיום. דריי מאל זאגט מען עס. וואס איז די סיבה פאר די תפילות? מ'האט דאך שוין געענדיגט די תפילות פאר עמידה.

"סדר היום" — דער נאָמען און דער טעם

Speaker 1:

ער גייט יעצט זאגן: **"מעלין הפסוקים שלפני הקדושה ושלאחריה עם תרגומן, וזו התפילה שקורין אותה סדר היום."** די תפילה וואס איך האב יעצט געזאגט פון "ובא לציון" מיט די קדושות און מיט די תרגום ווערט אנגערופן "סדר היום". וואס איז די טייטש "סדר היום"? דא שטייט "סדר קדושה". ניין, עס הייסט "סדר היום". קדושה דסדרא רופט מען עס אין די גמרא, רייט? סדר היום.

און ער גייט זאגן, מיין איך, די ריזאן, אויב איך געדענק, נישט דא? "והיינו דנקרא סדר היום". איך מיין אז די ריזאן דערפון איז ווייל... נישט דא? ס'שטייט שפעטער. וואס זאגט רבינו מנוח? ניין, ס'שטייט שפעטער אז מ'זאגט אז ס'האט צו טון מיט לימוד התורה. ס'שטייט נישט דא. ניין, ער ברענגט... ס'איז נישט גענוג וואס ער זאגט. אבער ער ברענגט עס אים אזוי. דער רבנו מנוח זאגט אז די סיבה פארוואס מען זאגט פונקט די תפילה, ער זאגט אזוי, ווייל דאס רעדט על ביאת הגואל. ליין דאס שטיקל על ביאת הגואל. יא, אבער פארוואס בכלל דארף מען זאגן נאך תפילות? מען האט נישט געזאגט גענוג תפילות? איך מיין אז... וואס טייטש סדר היום? איך געדענק אזוי עס שטייט. נא, נישטא? אפשר שפעטער שטייט עס? יא, קוק די יד פשוטה. איך לערן די גמרא. איך געדענק אז די ווארט פון די סדר היום איז... א נקראם, סדר היום. א סדר היום. אה, רש"י זאגט אזוי... די וועלט געוועגליך שטייט אויף לערנען. און לכל הפחות, אז די וועלט שטייט אויף קדושה דסידרא. איז רש"י מסביר אז די סדר, וואס דער היום רופט סדר קדושה, אז סדר היום איז פשט, אז יעדער איד דארף קענען לערנען יעדן טאג.

אה, אבער פארוואס? זיי גוט! איבער... זאגט ער אזוי. פארוואס פונקט די ערטש פסוקי תורה? זיי זאגט ער אזוי. ס'איז פונקט די ערש פסוקי תורה. אדער דער וואס? מען רעדט וועגן די גאולה. אונז רעדט זיך וועגן... וואס רעדט זיך וועגן... די באלי ציון גאאי... ובא לציון גואל. אונז רעדט זיך וועגן תחיות המתים, רוח הקודש, גיט עס שיינע פסוקים, וויכטיגע זאכן. ניין, אזוי, רעכן אויס. ביאת הגואל, תחיות המתים. נאר וואס נאך? זאגן דער רויע. יא נאר, יענע, יענע, יענע, יענע, זאג וואס. איך ווייס נישט. זאגן דיך יענע טאקע ובא לציון. ביאת הגואל, תחיות המתים, רוח הקודש, על התורה שלא תפסוק און מען. יא, מ'זאגט דיך ובא לציון, לו משם פחם פזרחם פזרעד דרחם, און מ'זאגט ובא לציון גואל. איינע, מ'זאגט... איז שוין? אלע וויכטיגע זאכן. בעקר ותחנא מ'דיבער תחנונה, תסוקה רחמן. יא, אבער איך ווייסט שוין וועלכע פסוקה רחמן. אקעי. דאס איז א תחנונים וואס קומט נאך די לימוד התורה. מ'האט געלערנט דער קדוש, עס קומט אביסל תחנונים. פסוקה רחמן. אמר קדוש. און ער זאגט נאך א קדוש, און דער עולם זאגט קדרכים. דאס הייסט עולם, זיי ענטפערן. אמר ענטפערן קדוש. אמר ישמיר רבי על בן נפטרון, און מ'גייט אהיים. איך מיין אז דער קדוש קומט נאך די וועל תחנונים? ניין, קדיש האבן מיר נישט געזען דא פארוואס איז א קדיש. לויט דער פריערדיגער זאגט אויס, דער רבי האט געזאגט דריי קדישים אין זיין סדר התפילה דא. און בעיסיקלי, יעדע שטיקל דאווענען קומט א קדיש. דאס הייסט, פארן מ'הייבט אן, נאך שמונה עשרה, און נאך די גאנצע דאווענען. איך מיין אז די זאכן זענען חסר.

קדיש אין סדר התפילה

Speaker 1: איך מיין אז די קדיש קומט נאך דברי תחנונים?

Speaker 2: יא. ניין, קדיש, אונז האבן מיר זיך געזען דא פארוואס מיט די קדיש. לויט די פריערדיגע שיטות, דער רמב"ם האט געזאגט דריי קדישים אין זיין סדר התפילה דא, און בעיסיקלי יעדע שטיקל דאווענען קומט א קדיש. דאס הייסט, פארן מען הייבט אן, נאך שמונה עשרה, און נאך די גאנצע דאווענען.

Speaker 1: איך מיין אז די נאכן מתחננים איז א סדר. מען האט מתחנן געווען, און נאכדעם קומט די שטיקל תחנונים.

Speaker 2: יא, אבער אויך מען הייבט אן מיט א קדיש. ס'איז נישט נאך גארנישט. איך געדענק ער זאגט, ניין, ער זאגט נישט עפעס, דער מתחיל זאגט א קדיש. **"תקנו קדיש למנין התפילה, אף היא תהיה עזר לגאולה, כי הקדיש מדבר בגאולה, כדי לזכור אותה תמיד, וגם היא כסימן לאתחלתא דתפילה, שאי אפשר להתחיל להתפלל בציבור"**. דאס איז די אתחלתא פון קדיש. קדיש איז א שיינע תפילה, מען זאגט עס יעדע מאל ווען מען הייבט אן די תפילת הציבור, ווען מען ענדיגט תפילת הציבור. אזוי איז די ריאליטי פון קדיש.

אונז האבן מיר א מנהג אדער א הלכה אז מען זאגט נאר קדיש נאך עפעס, פארדעם מאכט ער קדיש נאך ישתבח. דער רמב"ם האט נישט די פראבלעם. דער רמב"ם זאגט מען הייבט אן מיט קדיש, ער זאגט נישט אז מען דארף זאגן א פסוק פאר א קדיש, ווייל די ערשטע קדיש, רייט? און אויך מיר גייען אהיים מיט קדיש. קדיש איז א שיינע תפילה, ס'הייבט זיך אן און ס'ענדיגט זיך מיט דעם.

הלכה ז: "כל האומר על קן צפור יגיעו רחמיך — משתקין אותו"

אקעי, יעצט גייט דער רמב"ם אריינלייגן נאך צוויי הלכות פון וואס מען דאווענט נישט. אינטערעסאנט, ווייל ביז יעצט האבן מיר יא געדאווענט, יעצט גייט מען זאגן א לא תעשה וואס מען טאר נישט דאווענען. אקעי. זאגט דער רמב"ם, **"כל האומר באופן תחנונים"**. יא, ס'איז אן אנדערע ווערטער. אין די משנה שטייט פארשידענע זאכן וואס מען טאר נישט זאגן, "המרחם על קן צפור" און אנדערע זאכן שטייט אין די משנה אז מען זאל נישט זאגן. דער רמב"ם זאגט יעצט, **"כל האומר על קן צפור יגיעו רחמיך, משתקין אותו"**. זאגט דאך דער רמב"ם אזוי.

פארוואס זאגט דער רמב"ם "באופן תחנונים"?

איך וויל דיר זאגן פארוואס ער זאגט "באופן תחנונים", ווייל דער רמב"ם, מיר לערנען, זאגט ער דאך, אונז האבן מיר דאך געזאגט אז ס'איז דא א מחלוקת הראשונים. תפילה וואס מ'דארף זאגן פון אנפאנג כוונות האר"י, וואס מאכט נישט קיין סענס צו זאגן אז איינער זאגט נישט "מנשר" און בעל קן ציפור, וועלכע ברכה שטייט? עס שטייט נישט קיין איין ברכה. אלא מאי, זאגט דער רמב"ם, דאס רעדט זיך פון תחנונים. וועלכע תחנונים? אדער די תחנונים וואס מ'זאגט "קוה ה' חזק", וואס איז דא נאך קדושה דסדרא, וואטעוועער איט איז, א לייט די דעיס, אויף דעם רעדט זיך. אנדערע ראשונים פארשטייען אז ניין, דאס איז נישט געווען קיין נוסח קבוע, דאס רעדט זיך אז איינער זאגט דאס בתוך התפילה ערגעץ, אין מודים, איך ווייס נישט וואו אין רצה, זאגט ער דאס.

דער רמב"ם'ס טעם: גזירת הכתוב ואינן רחמים

אבער די שאלה איז, פארוואס זאל מען נישט זאגן "קן ציפור יגיעו רחמיך"? איז דא די טייטש פון רש"י, איז דא די טייטש פון די רמב"ם. אבער ניין, דער רש"י זאגט, רש"י זאגט אזוי... לאמיר זען וואס דער רמב"ם זאגט. אקעי, זאגט דער רמב"ם, **"כל אלו הם בתחנונים"**. ניין, איך האב געוואלט זאגן וועגן דעם שטימט שוין די ווארט "בתחנונים". וואס איז דא א חילוק צו מ'זאגט דאס אלס "קן ציפור יגיעו רחמיך" ווען מ'זאגט א דרשה וועגן מידות הרחמים, און צו ווען מ'זאגט דאס בתחנונים? אבער זע, אבער קוק, אבער קוק וואס דער רמב"ם זאגט. **"כל אלו הם בתחנונים"**, ער בעט ביים אייבערשטן, און ער זאגט אזוי: **"מי שרחמיו מגיעין על קן צפור, והוא**

עשה מצות שלא לקח האם על הבנים", אוי, דער באשעפער וואס האט געמאכט די מצוה שלא לשחוט אותו ואת בנו ביום אחד, **"ירחם עלינו"**, דער אייבערשטער האט דאך א באשעפער פון רחמים, און ער האט געמאכט די מצוות פון רחמים, והוא רחמנותו באפן, כאילו בענין זה **"משתקין אותו"**, מאכט מען אים שטיל.

פארוואס? זאגט דער רמב"ם, דער רמב"ם זאגט אזוי, **"לפי שמצות אלו גזירת הכתוב הן, ואינן רחמים"**. דאס וואס מ'דארף נישט נעמען אם על הבנים אדער נישט טון אותו ואת בנו ביום אחד, איז גזירת הכתוב, עס איז נישט רחמים. **"שאילו היו מפני רחמים"**, ווען זאגן אז ס'איז יא רחמים, מ'זאל נישט הרג'ענען עט ליעסט א מאמע מיט א קינד, אויב אזוי וואלט מען עס געדארפט עקספעקטן פון אייבערשטן, **"אילו היו מפני רחמים, לא התיר לנו שחיטה כל עיקר"**, וואלט מען בכלל נישט געדארפט שעכטן. **"אלא מעשה גזירת הכתוב הן"**. אזוי זאגט דער רמב"ם.

סתירה צווישן הלכות תפילה און מורה נבוכים

די גרויסע פלא איז, אז דער רמב"ם אין אנדערע ספרים זאגט טאקע אז די מצוה פון קן ציפור און נישט שוחט זיין אותו ואת בנו ביום אחד, איז כדי אויסצולערנען מענטשן רחמנות. און די ענטפער איז, די פשוט'ע אמת'דיגע ענטפער איז, אז דער אייבערשטער וויל אז אונז זאלן ווערן בעלי רחמנות, נישט ווייל דער אייבערשטער האט מיט דעם געשווינט, אה, פאר אפאר הונדערט טויזנט בהמות גייט מען טון מער צער בעלי חיים, ווייל די פאר הונדערט טויזנט אידן גייען זיין וואויל. דער אייבערשטער וויל אונז מאכן פאר וואוילע מענטשן. ער האט נישט דא דירעקט רחמנות אויף די בעלי חיים, ער וויל אז אונז זאלן מיר האבן רחמנות אויף די בעלי חיים.

זאגט ער, דאס איז א גוטע תירוץ. אנפארטשענעטלי, דער הייליגער רמב"ם האט נישט געזאגט די תירוץ. ער האט געפרעגט אויף זיך אליין די קשיא, און ער האט געזאגט אז ס'איז א מחלוקת. דער רמב"ם זאגט אז ס'איז א מחלוקת. דא האסטו א שיטה וואס האלט אז מצוות האבן נישט קיין טעם, און דאס איז א שיטה אין תנאים, און דא פסק'ענען די הלכה פוסקים ווי די משנה. אבער דער רמב"ם אליין האלט נישט אזוי ווי יענע שיטה, ער האלט אז מצוות האבן יא א טעם. אזוי לערנט דער רמב"ם.

Speaker 1: יא, אבער דער רמב"ם זאגט, אזוי לויט דעם מוז מען לערנען אנדערש די...

Speaker 2: ניין, ס'הייסט, דער רמב"ם האלט אז דא איז א מחלוקת תנאים, א מחלוקת אין די מפרשים צו מצוות האבן א טעם בכלל. סאו ער פסק'נט להלכה דא אז נישט, און אין מורה פסק'נט ער אז יא. די הלכה דארף נישט שטימען מיט די השקפה. דער רמב"ם האט זיין אפיניען, אבער הלכה מוז ער גיין מיט די כללי ההלכה. ער קען נישט זאגן, "ווייל איך האלט אנדערש פון די פשטות פון די משנה, גיי איך עפעס טון."

נפקא מינה פאר פיוטים און תפילות

אקעי, סאו בסך הכל קען מען זאגן אז דאס איז נישט א גוטע פיוט. ווייל אויב וואלסטו געזאגט... בסך הכל, א מענטש איז אויפגעקומען מיט א פיוט, יא? ס'איז דא "מי שרחם על אברהם אבינו". לאמיר זאגן, איינער זאגט, "מי שרחם על קן ציפור". וואלטן מיר געוואוסט מורה אז דאס איז נישט קיין גוטע פיוט, ווייל ס'שטימט נישט אזוי גוט. צו מורה שטימט עס? קען זיין ס'שטימט. אבער ס'איז אנדערש ווי "מודה מודה" משתקין אותו, וואס דאס איז ממש אן עבירה. קען זיין אז דאס איז נישט אזא גרויסע עבירה, נאר דער מענטש זאל וויסן אז דאס איז נישט קיין גוטע פיוט. ס'קען זיין אזא פיוט, איינער האט געמאכט אזא פיוט.

אבער פון דעם שטיל זעט מען, דא זעט מען אז... דא זעט מען יא נישט כשיטתך. דא זעט מען מער כשיטתך. ניין, אז די חכמים, ווען זיי מאכן די נוסח התפילה, די הלכות נוסח התפילה, זענען זיי מקפיד אז ס'זאל זיין לויט די ריכטיגע השקפה. און וויבאלד זיי זאגן די הלכה אז מ'פסק'נט אזוי, ווייל זיי האבן פארשטאנען אז ס'איז נישט די ריכטיגע השקפה, ס'איז נישט די ריכטיגע פשט. "אה, ס'איז א שיינע תפילה, ס'איז א שיינע פיוט." אויב איינער קען פרעגן, "אה, ס'איז א פיוט, נישט קיין תפילה." ניין, תפילה דארף זיין ריכטיג. אויב איינער זאגט נישט לויט די ריכטיגע השקפה וואס די חכמים האבן געהאלטן, איז מען אים משתיק. און דאס זעט מען יא פון די הלכה אטליסט. אקעי.

דער רמב"ן'ס טייטש און אנדערע שיטות

און דער רמב"ם זאגט דארט אן אנדערע טייטש. דער רמב"ם זאגט נישט ווי אלע מפרשים. דא זאגט ער יא אן אנדערע חילוק, אז די ראיה אז ס'איז נישט מפני רחמיו איז ווייל שחיטה איז מותר לכתחילה. ממילא מוז זיין אז דער אייבערשטער האט נישט עכט קיין רחמנות אויף די קן ציפור. אויף אידיש זאגט מען דעם רמב"ן זאגט דעם טייטש אז דער אייבערשטער האט נישט קיין השגחה אויף קיין ציפור. ס'איז נישט קיין השגחה פרטית. ס'איז נישט פשט אז יעדע קן ציפור וואס שטארבט, און יעדע פייגל וואס שטארבט, האט עפעס געזינדיגט און דער אייבערשטער האט אים גע'הרג'עט.

דער מאור עינים טייטשט אזוי, דער מאור עינים לערנט אז "לא ישלחו על הגוזלים" האלט אז דער אייבערשטער האט השגחה פרטית אויף בעלי חיים, און "בשעת קנוסם" ווייל ער פארשעמט מענטשן. ער מאכט מענטשן זאלן נישט זיין קיין העכערע מדריגה ווי די קן ציפור. דער רמב"ן זאגט אז ס'איז נישט ריכטיג, אז דער אייבערשטער האלט נאר ווייל דעמאלטס האט מען טאקע נישט צוטראגן ביי די חיה.

"שמטול קנאה" איז דער טייטש, "שמטול קנאה" ביי מעשה בראשית, אז מענטשן גייען יעצט אנהייבן זיין דזשעלעס אויף די קן ציפור. טראכט נעבעך, טראכט אזוי, ביי מענטשן, רוב גוים, האבן די יאר געגומען איין מאל בנים. אזוי גייט ער טראכטן, דער רבונו של עולם, ביי די קן ציפור האט ער געמאכט השגחה פרטית, און ביי אונז נישט, און ביי אונז מענטשן נעמט מען איין מאל בנים.

מסקנא: אכטונג ביי מאכן תפילות

אל על כל פנים, נאכדעם וואס מיר לערנען דא, מיר האבן מסביר געווען די סוגיא, לאמיר איינזעצן וואס מ'האט געלערנט אין הלכות תפילה. קודם כל איז זיכער אז אין תפילה זאגט מען נישט דעם טייטש. און נאך א איסור וואס מ'זאל נישט טון, אויך צו זאגן אפשר אז דער רמב"ם מיינט בתחנונים. אבער מ'דארף וויסן, ווייל די קן ציפור איז קיין גרויסע חשש אויף מענטשן וואס מאכן תפילות. ס'זענען געווען צדיקים וואס האבן געמאכט תפילות. סאו לאמיר זאגן ס'וועט איינפאלן פאר איינעם אז ער גייט לערנען די ליקוטי מוהר"ן און גייט מאכן תפילות. "דו גרויסער באשעפער האסט געזאגט אזוי און אזוי אין די און די מצוה, און לפי זה, לויט די תורה פון רבי נחמן, ווייל איך יעצט מתפלל זיין." דארף מען זייער אכטונג געבן, ווייל דער רמב"ם האט דא א פראבלעם אז ווען דו דאוונסט מוז עס זיין א שטימע לויט אלע פשטים. ער האט שוין געזאגט טאקע די פשט אין מורה, אבער ביים דאווענען דארף עס זיין עפעס א מורא'דיג גוטע פשט.

דיסקוסיע: תפילת ציבור vs. תפילת יחיד

Speaker 1: איינער, איך מיין שוין, ער זאגט תפילת ציבור.

Speaker 2: אה, "כל היום תחנונים" מיינט תפילה ביחיד, "בשעת קנוסם" איז פשט א תפילת ציבור. איינער זאגט פאר זיך, איך ווייס נישט צו ס'איז ממש די זעלבע חומרא. ס'איז מער אפשר אן ענין, ס'זעט מיר אויס, אזוי ווי איך האב געטראכט פריער, אז די חומרא פון תפילת ציבור דאן האט מען מודיע געווען דעם עולם די עיקרי אמונה אדער געוויסע זאכן, און זיי האבן נישט געוואלט נאר זאגן. אבער איינער זאגט פאר זיך... אבער איך וויל דיר צושטעלן, ס'איז באקאנט אז דער הייליגער ישמח משה, דער זיידע זכותו יגן עלינו, האט געזאגט אז אלע בעלי פיוטים וואס אידן זאגן איז ברוח הקודש. אלע פיוטים וואס אידן זאגן איז ברוח הקודש. וואס קען זיין אז פון דארט איז געווען א ראיה פאר דעם, ווייל אויב אונז זאגן אזוי אז א נישט גוטע פשט אין כל התורה כולה איז עפעס וואס מען זאל נישט זאגן ביים דאווענען, מוז זיין אז די בעלי הפייטנים זענען געווען ריזיגע גאונים, און געוואוסט אלע סודות פון די זאכן, טעמי המצוות, צו קענען זאגן.

Speaker 1: כ'ווייס וואס ער האט געזאגט, אז זיי האבן געהאט רוח הקודש.

Speaker 2: ניין, איך מיין אז ס'איז אנדערש, איך מיין אז רוח הקודש איז עפעס וואס די גאונים זאגן.

Speaker 1: אקעי, ניין, רוח הקודש מיינט אז דער ציבור זאגט עס.

Speaker 2: אקעי, נישט קיין חילוק.

הלכה ז (המשך): נישט מרבה זיין בשבחים

וכן, נאך א זאך וואס מען טאר נישט טון, יא, זייער גוט. ביים דאווענען טאר מען נישט מאריך זיין אין שבחים פאר'ן אייבערשטן. מען מעג יא מאריך זיין אויף הודאה, אבער נישט אויף שבחים.

Speaker 1: דאס האט נישט דער רמב"ם געזאגט, דאס זאגסטו.

Speaker 2: אונז האבן עס אבער יא. ער זאגט אז מען קען מאריך זיין, דער רמב"ם זאגט אז מען קען צולייגן בקשות. דער רמב"ם זאגט אז מען קען צולייגן הודאות. אקעי, כנועם של שם איז דא אן ענין פון נישט מרבה זיין. ויאמר, ער זאגט אזוי, **"האל הגדול הגבור והנורא"**, דאס שטייט, אבער ער לייגט צו נאך אפאר.

Speaker 1: אה, מ'זאל נישט זאגן אויסער "האל הגדול הגבור והנורא", אויף זאל מען זאגן "חזק ואמיץ ועזוז", פארוואס?

Speaker 2: **"שאין כח באדם להגיע לסוף שבחיו"**. א מענטש קען עניוועי נישט זאגן די שבחים פון דעם אייבערשטן. אומר משה, **"אומר משה רבינו"**, און זאגט דאס וואס משה רבינו האט געזאגט, זאל ער יא זאגן.

פארוואס נאר משה רבינו'ס ווערטער?

איך מיין פשט איז אזוי, איך האב געהערט דער רמב"ם זאגט אז א מענטש זאגט עס א גנאי, ווייל אונז קענען נישט דעם אייבערשטן. און דאס האט אויך צוטון מיט דעם שלוש השגות, אלעס וואס אונז רעדן רעדן אונז נאר וועגן זיינע מעשים, וועגן א געוויסע גילוי פון דעם אייבערשטן, מ'רעדט נישט וועגן דעם אייבערשטן אליין. אזוי ווי ער זאגט דא "אין כח להגיע לסוף שבחיו", אזוי ווי ער זאגט נאך א פלאץ, "אין אדם יודע צור עולמים אליין", יא, עפעס אזוי.

אבער "אמר משה רבינו" מיין איך מיינט ער אזוי, ס'איז דאך דא א פראבלעם ווען מען זאגט זאכן און מען איז מקשה, אזוויי דער אייבערשטער טוט, דער אייבערשטער טוט עפעס. אבער ווען משה רבינו האט דאס געזאגט, קומט דאך עס מיט סודות וואס אונז האבן מורא האט ער מסביר געווען וואס משה רבינו מיינט צו זאגן, פארוואס דייקא דעות איז מרמז אויף נישט א קשמה, ווייל אויף דעות קען מען זיך פארלאזן אויף משה רבינו'ס חכמה. מעיבי איז א פשט? איך ווייס נישט.

דער רמב"ם'ס חיבה צו די מימרא

אבער סתם אזוי, די שטיקל איז וויכטיג, ווייל די שטיקל האט דער רמב"ם, לכאורה שטימט נישט מיט די מורה נבוכים, ווייל דער רמב"ם אליין זאגט לכאורה אז ס'איז א מחלוקת מיט וואס ער זאגט אין מורה, אז יא דארף מען תמימות. אבער די שטיקל, דייקא א שטיקל וואס דער רמב"ם האט זייער ליב, און ער איז זייער שטארק משבח די מימרא.

שבחים פון הקב"ה אין תפילה – המשך דיון

Speaker 1:

אבער ווען משה רבינו האט דאס געזאגט, קומט דאך עס מיט סודות וואס דער מורה האט מסביר געווען וואס משה רבינו מיינט צו זאגן, וואס דאס איז דאך מרמז אויף נישט א גשמיות. ממילא אויף דעם קען מען זיך פארלאזן אויף משה רבינו'ס חכמה.

איז א פשט? איך ווייס נישט. איך קען זאגן די פריערדיגע שטיקל האט דער רמב"ם, לכאורה שטימט נישט מיט די מורה נבוכים, ווייל דער רמב"ם אליין זאגט דאך לכאורה אז ס'איז א מחלוקת מיט וואס ער זאגט אין מורה, אז יא אדער וואס. אבער די שטיקל איז דאך א שטיקל וואס דער רמב"ם האט זייער ליב, און זייער שטארק משבח די מאמר אין מורה נבוכים חלק א'. איך ווייס נישט. לכאורה איך פארשטיי, איך וואלט פארשטאנען אזוי אין די מורה, אז די עובדא, משה רבינו מיינט צו זאגן, מ'קען טייטשן אזוי, דו ווייסט נישט גארנישט. אונז פארשטייען די אייבערשטער'ס שבח? איינער קען זאגן משה האט דאך יא געזען? ניין, ניין, ניין, אלא מאי, איך זאג וואס ס'שטייט. איך זאג וואס ס'שטייט, איך זאג נישט אז איך ווייס. איך זאג נישט אז איך ווייס, איך זאג אז איך ווייס נישט. איך האב נישט קיין אהנונג וואס ס'מיינט. וואס מיינט די גדולה גבורה נורא? איך ווייס נישט. ס'שטייט אין חומש. ער קען זאגן וואס שטייט אין חומש.

אה, ער מיינט ספעציפיש די גדולה גבורה נורא, אדער בכלל? און אויב איינער וויל זאגן תפילות, ער קען זאגן די י"ג מדות הרחמים, מען קען זאגן תפילות וואס משה זאגט. ניין, ניין, ס'מיינט די פירוש, די סארט גמרא. ס'מיינט די לשון הקדש, א גבור נורא, וואס שטייט...

איז נישט פון די אנשי כנסת הגדולה? ניין, ס'איז נישט. ניין, ס'שטייט אין די לשון די חומש, א גבור ונורא אין פרשת דברים. **"האל הגדול הגבור והנורא אשר לא ישא פנים ולא יקח שוחד"**. אזוי שטייט אין די גמרא, אז מ'זאגט נאך... ווי משה זאגט דריי שבחים איינס אויף איינס? איך ווייס נישט. אין די גמרא שטייט אז דאס האבן געלערנט "אלמלא דמשה באורייתא ואתו אנשי כנסת הגדולה", דאס האט די גמרא געזאגט.

דער רמב"ם האט געזאגט אז די פשט איז אז ווען נישט, אנדערע ווערטער, ווען נישט אז ס'שטייט אין די תורה, וואלט מען זיך געזאגט דאס אויך נישט, ווייל אונז ווייסן נישט גארנישט. אז ס'שטייט אין די תורה, קען מען זאגן, איך ווייס נישט, איך ווייס נישט, איך ווייס די אייבערשטער, איך ווייס אז ס'שטייט אין די תורה. ער קען א צאלן די מאכט פשוטים, אבער דאס איז די צווייטע. ערשטנס, ווייל דאס איז די מערסטע וואס משה זאגט אמאל. נאכאמאל, דאס איז די חכמים, אנשי כנסת הגדולה, האבן מתקן געווען די לשון התורה זאל זאגן, אבער מער פון דעם זאל מען נישט טארן זאגן. אזוי זאגט דער רמב"ם. איך פארשטיי נישט. אבער ס'איז די זאך, ווייל אין די סידור אליין האבן די אנשי כנסת הגדולה געזאגט, הגדול הגיבור והנורא, האבן זיי צוגעלייגט "אל עליון קונה שמים וארץ".

Speaker 2:

זייער גוט, און מ'טאר נישט יענץ זאגן.

Speaker 1:

וואס זאגט דער טור?

Speaker 2:

דער טור איז נישט אין די סידור.

Speaker 1:

איך האב געוואלט פרעגן די קשיא, איך ווייס נישט.

Speaker 2:

דו ווייסט אז זיי האבן געזאגט די אלע זאכן?

Speaker 1:

קוק אין די נוסח פון די רמב"ם.

Speaker 2:

ניין, איך טראכט צו, די אנדערע זאכן זענען נישט כינויים, נאר מעשים וואס ער טוט, וועגן דעם...

Speaker 1:

"אל עליון" איז נישט קיין כינוי?

Speaker 2:

נו, וואס איז די אנדערע זאכן?

Speaker 1:

איז די באשעפער פון די עליונים.

Speaker 2:

אדער דאך, "הגדול" מיינט אויך עפעס, איך ווייס נישט.

Speaker 1:

איך בין צוריך יום.

Speaker 2:

איך האב מורא אז די ריכטיגע נוסח איז נאר "הגדול הגיבור והנורא" און נאר דאס.

Speaker 1:

דאס איז וואס איך האב מורא.

Speaker 2:

ווייל דעמאלטס ענדיגט זיך דאך שמונה עשרה, ענדיגט זיך די שבח.

Speaker 1:

און נאך מחיה מתים זאגט מען יא?

Speaker 2:

מחיה מתים איז נישט קיין כינוי, נישט קיין שבח, דאס איז נישט קיין פראבלעם.

Speaker 1:

די פראבלעם איז די שבחים.

Speaker 2:

"אל עליון" איז אויך נישט קיין שבח?

Speaker 1:

כינויים, כינויים.

Speaker 2:

דארפסט האבן כינויים.

Speaker 1:

"אל עליון" איז א כינוי, און "הגדול הגיבור והנורא" איז נישט קיין כינוי?

Speaker 2:

"אל עליון" איז אן עקסטערע כינוי.

Speaker 1:

"אל עליון גומל חסדים טובים" איז אויך נישט קיין כינוי?

Speaker 2:

"גומל חסדים טובים" איז א זאך וואס ער טוט.

Speaker 1:

אבער "הגדול" - דער גרויסער.

Speaker 2:

מ'זאגט נישט "הגדול הגיבור והנורא אל עליון".

Speaker 1:

מ'זאגט "הגדול" - דער גרויסער, "הגיבור" - דער שטארקער.

Speaker 2:

מ'זאגט נישט קיינמאל אויף אנדערע זאכן "דער גרויסער".

Speaker 1:

מ'זאגט "אתה גיבור", וואס איז די זעלבע זאך ווי "הגיבור" וואס מ'האט שוין געזאגט.

Speaker 2:

אבער מ'רופט אים נישט "הגדול", "הקדוש".

Speaker 1:

מ'זאגט "האל הקדוש".

Speaker 2:

איך ווייס נישט, איך פארשטיי נישט.

Speaker 1:

איך קען דיר נישט העלפן, איך פארשטיי נישט.

Speaker 2:

"אל עליון" ענדיגט צו אז "אל עליון" מיינט אז מ'קען אים נישט כאפן, ער איז עליון.

Speaker 1:

מ'ענדיגט מיט "הגדול הגיבור והנורא", און נאכדעם זאגסטו שוין אלעס מעשים: "גומל חסדים טובים", "קונה הכל".

Speaker 2:

איך ווייס נישט.

Speaker 1:

איז דען "האל הקדוש" נישט א כינוי?

Speaker 2:

איי דאונט נאו.

Speaker 1:

איך בין צוריך יום.

Speaker 2:

איך ווייס נישט.

Speaker 1:

איך האב מורא אז מ'דארף עס מקצר זיין.

Speaker 2:

איך ווייס נישט.

Speaker 1:

איך זע אז אין רמב"ם שטייט אויך "אל עליון" און די אלע זאכן, סאו איך קען נישט זאגן אז דער רמב"ם האט געהאט אן אנדערע נוסח.

Speaker 2:

אבער אפשר די גמרא האט געהאט אן אנדערע נוסח.

Speaker 1:

איך האב נישט קיין אהנונג.

Speaker 2:

צוריך יום בעיני.

Speaker 1:

אדער איינער האט א בעסערע פשט.

Speaker 2:

דו זאגסט דאך מעשים וואס משה רבינו האט...

Speaker 1:

דו פרעגסט א גוטע קשיא.

Speaker 2:

מ'זאגט נישט "אחד מי יודע", מ'זאגט דאך יא, נישט אין דעם שטיקל תפילה, אין אן אנדערע שטיקל.

Speaker 1:

אבער איך מיין אין דעם רמב"ם שטיקל וואס דו האסט געזאגט, "שמע שלוש ידות תורה, משה רבינו ברוח הקודש", מ'איז מכוון געווען אלע נוסחאות פון אנשי כנסת הגדולה.

Speaker 2:

וואט?

Speaker 1:

די אנשי כנסת הגדולה האבן דאך געזאגט "הגדול הגיבור והנורא", און זיי האבן נישט געזאגט "אל עליון". מ'זאל נישט זאגן דאס, ווייל דאס איז וואס משה רבינו האט געזאגט. ניין, ניין, ניין, ניין. מ'זאל נישט זאגן דאס, מ'זאל נישט זאגן דאס. ס'מיינט אז אין חומש שטייט די לשון, און ווייטער זאל מען נישט. נישט קלאר.

יא, זאג מיר.

Speaker 2:

איך ווייס נישט נאך. "חדש שמו וישב על כסאו", "עשה מעשה קדושה", "חלותי על עסק גדולך". וואס איז דא א שמועה על שמו של רבי חיים וואלזשינער, "חיים" וואס קיין שום... יא, נכון.

Speaker 1:

גוט, לגבי הנורא, מסתמא די מערסטע דריי לשונות.

Speaker 2:

ניין, כינויים של שם איז נישט דא. איך ווייס נישט וואס ס'איז דא.

Speaker 1:

האלוקים הגדול. איך ווייס נישט. א קשיא אויף די סידור. איך ווייס נישט.

Speaker 2:

דער אייבערשטער זאגט יא. איך קען דיר שטעלן. ער פרעגט א גוטע קשיא. I don't know the answer. לאמיר גיין ווייטער.

Speaker 1:

וואס האט דאס צו טון מיט די סוגיא פון כינויים וואס אונז האבן געלערנט פריער אין די רמב"ם אין הלכות יסודי התורה? אז האל הגדול הגבור והנורא זענען כינויים וואס זענען אנדערש ווי די מידות?

Speaker 2:

איך האב נישט קיין אהנונג. איך זע נישט אז ס'זאל זיין אנדערש.

Speaker 1:

גוט, מ'מיינט דאך אויך עפעס פון מעשה. וואס מיינט א גיבור? דאס איז דאך די זעלבע זאך. ס'מיינט א גיבור.

Speaker 2:

האל הגדול הגבור. איך האב א נעקסטע תפילה איז דאך א פירוש אויף גיבור. יא, "אתה גיבור לעולם" איז מסביר וואס הייסט ער איז גיבור: ער איז מחיה מתים, ער איז מצמיח ישועה, ער טוט אלע מיני זאכן. סאו, דאס איז א פעולה, ס'איז נישט קיין... איך האב נישט קיין אהנונג. I don't understand.

Speaker 1:

אקעי, און נורא איז די מארחב מיט האל הקדוש? זיי זאגן אז האל הגדול הגבור והנורא זענען די טאפיקס פון די דריי ברכות?

Speaker 2:

דו קענסט זאגן וואס דו ווילסט. איך ווייס נישט. אבער איך פארשטיי נישט פארוואס... איך ווייס נישט. פונקט דא טאר מען נישט צולייגן, און שפעטער לייגט מען צו וואס מ'וויל. תורתך יען.

אן אלטערנאטיווער פשט אין דער גמרא

Speaker 2:

שוין, לאמיר גיין ווייטער. ס'קען אויך זיין אנדערש. מ'זאל דא לערנען אן אנדערע פשט. אז דו קענסט לערנען אזוי ווי דו ווילסט מיר זאגן. אז ס'מיינט דא צו זאגן, די חכם, ס'איז געווען איינער וואס האט געזאגט אזא נוסח, און רבי חנינא האט אים אנגעשריגן. ער מאכט זיך אן אייגענע נוסח. מ'זאגט די סידור וואס שטייט אין די סידור. עס שטייט אין סידור עפעס אנדערש, עס זאגט עפעס אנדערש. אפשר מיינט עס בעיקר מען זאל נישט מאכן קיין אייגענע נוסחאות. מען זאל נישט זאגן, איך גיי מאכן אן עכטע רחמים, ווייל דו זאגסט אז גדול, גבור ונורא זענען די דריי זאכן. גדול מיינט גדול במדת החסד, אזוי זאגט מען געווענליך, און אויף דעם זאגט מען מגן אברהם, גומל חסדים טובים וועגן אברהם. און גבור זאגט מען אתה גבור לעולם ה' און איז מרמז, וואס מיינט גבור? מחיה מתים. און נורא מיינט אז דו ביסט קדוש, און זאל מען נישט זאגן די קדושה. יא, אבער וואס העלפט עס מיר?

איך גיי נאכדעם עלעמענטאר ווייטער נאר אויף די שבחים פון משה. מ'דארף טראכטן, אונז זענען אסאך יארן נאך משה רבינו, ווייל ער איז חזק און חזק און חזק, און מסביר צו זיין די שבחים פון משה רבינו. מען זאל נישט איינשטעלן, מען זאל נישט שרייען. אז חזק ואמץ איז נאך שמות נרדפים פון גבור. עס איז נישט אזוי אנדערש. איך מיין אז בעיקר איז אז מען זאל נישט זאגן, מען זאל נישט מאכן קיין אייגענע תורות. זאג וואס עס שטייט אין סידור און פאר ווייטער. אקעי, אבער איך האב נישט קיין אנדערע פשט. און אויב איינער קען מיר זאגן א תירוץ פארוואס מען מעג זאגן אלע זאכן, אפשר טאר מען טאקע נישט, איך ווייס נישט.

הלכה ח: תפילת מנחה בציבור

Speaker 2:

עניוועי, האבן מיר געענדיגט. יעצט עד כאן הלכות שחרית, עד כאן הלכות תפילת ציבור פון שחרית. יעצט גייט מען רעדן פון תפילת ציבור פון מנחה. ביי מנחה הייבט דער שליח ציבור אן אויף מיט ויהי רחם. מיר האבן געזאגט אז ויהי רחם פריער איז דא אן ענין פון תחנון, אזוויוי ויהי רחם איז תחנון. אדער נאר די פסוק ויהי רחם, אזוויוי מ'זאגט אהבה רבה מיט ויהי רחם אנטיוכוס. און דא זאגט מען אשרי יושבי ביתך, אשרי העם, תהלה לדוד, אזוויוי מ'זאגט אין די צייט פון סוכות אשרי העם. נאר ביי מנחה זעט מען אז ביי שחרית איז נישט דא אין אונזערע סידורים, אונז זאגן אשרי יושבי ביתך, אונז זאגן עס צוויי מאל ביי שחרית, ביי פסוקי דזמרה, מ'זאגט עס נאכדעם ביי קריאת התורה, און בייביידע לייגן מיר צו אשרי יושבי ביתך. דא זעט מען אז נאר דא ביי מנחה לייגט מען צו אשרי יושבי ביתך, און מ'זאגט תהלה לדוד.

איז אזוי, **קורא הוא והעם יושב**, ער ליינט תהלה לדוד, דער שליח ציבור צוזאמען מיט'ן עולם, אבער זיצנדיג. יא, די גאנצע, די אלע פסוקים. והבעל תפלה, ויהי רחם, אשרי יושבי ביתך, אשרי העם, תהלה לדוד, אזוויוי מ'זאגט אין די צייט פון סוכות אשרי העם. נאר ביי מנחה זעט מען אז ביי שחרית איז נישט דא אין אונזערע סידורים, אונז זאגן אשרי יושבי ביתך, אונז זאגן עס צוויי מאל ביי שחרית, ביי פסוקי דזמרה, מ'זאגט עס נאכדעם ביי קריאת התורה, און ביי ביידע לייגן מיר צו אשרי יושבי ביתך. דא זעט מען אז נאר דא ביי מנחה לייגט מען צו אשרי יושבי ביתך, און מ'זאגט תהלה לדוד.

איז אזוי, קורא הוא והעם יושב, ער ליינט תהלה לדוד, דער שליח ציבור צוזאמען מיט'ן עולם, אבער זיצנדיג. יא, די גאנצע, די אלע פסוקים. והבעל תפלה, ויהי רחם, זיצן, און ס'שטעלט זיך דער בעל תפילה אויף און ער זאגט קדיש. ביז יעצט, אה, ביי שחרית האט ער נישט אנגעהויבן קיין פסוקי דזמרה, ער האט אנגעהויבן פון קדיש, ממילא גלייך האט ער געדאוונט די תפילה געשטאנען. אבער די פסוקי דזמרה וואס מ'זאגט פאר מנחה, איז דער בעל תפילה זיצט אויך ביי אשרי. איך האב נישט געזען אזוי מ'זאל זיך פירן.

Speaker 1:

דער בעל תפילה ביי אונז האט נישט קיין בענקל, ס'הייסט אן עמוד בכלל. ס'איז אן עמוד וואו מ'שטייט נאר. אפשר דארף ער טאקע זיצן, איך ווייס נישט.

Speaker 2:

ניין, אונז זיצן יא, דער בעל תפילה ביי א תחנון זיצט דער בעל תפילה אויך, פיין.

Speaker 1:

אקעי, מ'שלעפט אים צו א בענקל, וואס דאס איז א זייטיגע זאך, אבער ס'איז נישט דער עיקר.

Speaker 2:

נו, סאו... ס'איז א הלכה דאך.

Speaker 1:

אבער וואס איז ער נישט ביי אמצע וואן? אלעס איז דאך אמצע וואן.

Speaker 2:

ס'שטייט נישט אז ער דארף זיצן ביי אמצע וואן. מ'זיצט, און ער שטעלט זיך אויף צום עמוד שפעטער.

נאכדעם, **ואומר השליח ציבור ואומר קדיש, ועונים אותו כדרכו**, יא, מ'ענטפערט אמן אויף קדיש, **ומתפללין בקול רם בלחש**. מ'דארף מתפלל זיין בלחש, א חובת הציבור איז דאך צו זאגן די תפילה בלחש, אזוויי מ'האט געזאגט ביי שחרית, **עד שישלים כל התפילה**. און נאכדעם איז דא נאכאמאל תחנון, **"ויושב הוא והם ונופלים על פניהם ומתחננים"**. מ'גייט צוריק צו די זעלבע לשון וואס איז געשטאנען ביי שחרית. "ונופלים על פניהם ומתחננים", מ'זאגט נאך אביסל תחנון זיצנדיגערהייט, און נאכדעם שטעלט מען זיך אויף און מ'זאגט קדיש, **"וכולם עונים כדרכם ונפטרים למלאכתם"**. מ'גייט צוריק ארבעטן. דא לערנט ער אליין ממילא אז די הלכה איז אז מ'דארף צוריקגיין ארבעטן.

Speaker 1:

נאך מנחה אויך?

Speaker 2:

ס'איז נישטא קיין סיבה צו קוואקען אין ביהמ"ד א גאנצן טאג, אויסער אויב ס'איז פון די יחידים וואס זענען עוסק בתורה.

אקעי, גיי מיר ווייטער.

הלכה ט: תפילת ערבית בציבור

Speaker 2:

ביינאכט, **"בערב כל היום יושבים"**, דער גאנצער עולם זיצט, מ'הייבט אן זיצנדיג, אויך אזוויי ביי מנחה הייבט מען אן זיצנדיג, און דער בעל תפילה שטעלט זיך אויף ווען ער זאגט **"והוא רחום"**. דאס איז די דריטע מאל וואס דער בעל תפילה זאגט "והוא רחום". אבער דא איז אנדערש, ווייל דא זאגט מען נישט גארנישט, מ'זיצט נישט גארנישט, ער שטייט גלייך און ער זאגט "והוא רחום" און **"ברכו"**, **"ואומר ברכו את ה' המבורך, ועונים ברכו את ה' המבורך"**. און דא טוט ער דער **"פורס על שמע"** פון מעריב, ער זאגט די ברכות קריאת שמע. נאכדעם זאגט מען קדיש, **"ואחר כך הכל עומדים ומתפללים בלחש"**. און **"כשמשלימין"**, ווען מ'ענדיגט דאווענען די תפילה בלחש, זאגט מען נישט נאכאמאל תפילת הציבור, נאר **"ואז אומר קדיש"**, און דער עולם צוגייט זיך. און דער רמב"ם איז מסביר, פארוואס איינער חוזר להתפלל בקול רם, ער ווערט מבטל, ווי שיינפעלד זאגט, ער ווערט מבטל די חובה, דא דארף ער זיך נישט קיין חובה, און אזוי ווי זיי האבן פריער געלערנט אז ס'איז א מנהג, **לפיכך לא יברך זה ברכות לבטלה, כשאין שם אדם שצריך להוציא**, זייער אן אינטערעסאנטע פשט, ווייל ער איז דאך גארנישט געווארן מחוייב.

Speaker 1:

אבער צוליב די ציבור הגדול איז דאך א תקנה פון חז"ל אז מ'זאל זאגן עניוועיס, אז מ'זאל זאגן אזוי.

דיון: וואס איז "תפילת הציבור"? — חזרת הש"ץ ביי מעריב

Speaker 1:

זייער אן אינטערעסאנטער פשט. קיינער איז דאך קיינמאל נישט געווארן מחויב.

תפילת הציבור, א גאנצע חזרת הש"ץ, זאל מען זאגן אזוי, אז מחויב איז נישט דא. תפילת הציבור, די תפילה איז שוין געווען. איך פארשטיי נישט, איך האב געמיינט... איך וועל צוריקגיין. די תפילת הציבור איז מחויב, זעט מען דא קלאר יא. דער פשט פון חזרת הש"ץ זאגט ער מוציא צו זיין די בית הכנסת, אבער ס'איז נישט דא קיינער וואס דארף. דער וואס קען נישט איז פטור פון מעריבית. דאס איז די גאנצע פראבלעם, ווייל ווער דאווענט? נאר איינער וואס קען גוט דאווענען, איז ער מחמיר. ווער איז מחויב? די איבריגע זענען די מינימום. דא איז איינער געבליבן וועמען מען דארף מוציא זיין אין בית הכנסת? ס'איז נישט דא קיין תפילת הציבור. אבער דא איז נישט דא קיינער וואס איז געבליבן מיט די חיוב, און אין בית הכנסת איז נישט דא קיין תפילת הציבור, ווייל מ'דארף עס נישט האבן.

איך פארשטיי נאך אלץ נישט, וואס איז די חידוש פון תפילת הציבור? די פריערדיגע פרק האבן מיר געזאגט אז תפילת הציבור מיינט אז דער בעל תפילה רעדט הויך און דער עולם דאווענט, און דא זעסטו אז ס'איז דא א שליח ציבור ביי מעריבית וואס פטר'ט נישט קיינעם, און ס'איז דא א תפילת הציבור. עפעס איז מיר פארפאלן, עפעס שטימט נישט דא.

אבער ס'איז נישט דא קיין תפילת הציבור ווייל ס'איז נישט דא קיינער וואס דארף הערן די תפילה. וואס איז געשען מיט די גאנצע מעלה פון תפילת הציבור? גייט נישט אויף דעם? מ'האט דאך די מעלה פון מ'דאווענט צוזאמען און מ'האט געזאגט קדיש. אבער ס'איז דא אן ענין פון זאגן שמונה עשרה הויך פאר די וואס קענען נישט, און ביי מעריבית איז נישט דא דאס.

לאמיר גיין צוריק צו וואס מיר האבן געזאגט נעכטן. נעכטן, אין די פריערדיגע פרק, האבן מיר געזאגט אז תפילת הציבור, וואס שטייט אויף דעם די אלע מעלות, איז תפילת הציבור נישט מער ווי מ'דאווענט צוזאמען. ס'איז נישט דא קיין ענין צו קומען צו מעריבית ווייל מ'האט תפילת הציבור. די צווייטע זאך וואס איך האב געזאגט איז אז תפילת הציבור מיי��ט נישט דווקא אז ס'איז דא א שמונה עשרה.

נעכטן האט דער רמב"ם יא געזאגט אזוי. לאמיר זען קלאר, נעכטן האט ער געזאגט אזוי. אני האב עס נישט פארשטאנען. תפילת הציבור מוז זיין, האט דער רמב"ם געזאגט, **"מאי היא תפילת הציבור? וכיצד היא תפילת הציבור? שיהא אחד מתפלל"**, פרק ח' הלכה ד', **"וכיצד היא תפילת הציבור? שיהיו כולם מתפללים כאחד בלחש, ואחד עומד ומתפלל בקול רם"**. בקול רם און דער גאנצער עולם הערט אויס, זאגסטו, פריסת שמע איז דאך א תפילת הציבור. נאכאמאל, זייער גוט. אויך אין פריסת שמע איז עס נאר מותר אז דער וואס קען נישט און דער וואס קען זאגט זיך אליין. ס'איז אן ענין פון פריסת שמע, יא. פארוואס איז מען בכלל... ניין, פריסת שמע איז נישט צו מאכן אן אנדערע סארט, פריסת שמע איז צו זאגן שמע בלחש און נאכדעם שמע בציבור. פריסת שמע איז דאך דער וואס קען זאגט מיט. ער זאגט מיט, אבער נישט פאר דעם. ער שטערט תפילת לחש, וואס איז עקסטער גייט אין דער זעלבער צייט. ער שטערט נישט, דער ש"ץ זאגט הויך און דער אנדערער זאגט מיט שטילערהייט. ס'איז נישט קיין פראבלעם.

אבער וואס איך פרעג דיך איז, וואס איז דער פוינט? פאר קדיש? ס'זעט אויס ווי ס'איז נישט ריכטיג. ניין, מ'דאווענט צוזאמען, דאס איז אז אלע מענטשן דאווענען צוזאמען. שכוח, שכוח, זייער גוט. סא די לוגיקא וואס אלע מפרשים האבן פארשטאנען נעכטן אז סתם דאווענען צוזאמען א באנטש פון מענטשן הייסט נישט תפילת הציבור, ניין, ס'הייסט יא תפילת הציבור. ווראיה, אז ביי מעריב מאכט מען אויך א שליח ציבור, הגם ס'איז נישט דא קיין תפילה בקול רם. דאס איז וואס איך וויל אויסקומען. ס'איז נישט געווען קלאר אנדערש ווי אין זייער גוט. אבער אין רמב"ם איז עס אויך נישט קלאר, ווייל דער רמב"ם זאגט נאך עפעס. דער רמב"ם זאגט מ'זאל גיין דאווענען אין ביהמ"ד אפילו ס'איז נישט דא קיין מנין אין ביהמ"ד, ווייל דארטן לערנען אידן, דארטן דאווענען אידן. ס'איז א שיינע זאך. פרעג איך דיך, וואס איז די תפילת הציבור וואס מ'טוט אין ביהמ"ד? דא זעסטו, אין

ביהכ"נ הרבים. דא זעט מען אז ס'איז דא א זאך פון א שליח ציבור מיט די גאנצע זאך א תפילה, ווען יעדער איינער קען. א תפילת מעריב וואס מ'מאכט בפירוש נישט קיין תפילת הציבור, וואס לכאורה הייסט תפילת הציבור, הייסט נאך אלץ תפילת הציבור. אלא מאי, איז נישט ריכטיג די דעה וואס מיר האבן געמיינט אז תפילת הציבור מיינט ווען איינער דאווענט און יעדער איינער הערט אויס. קען איך אלע מיר זאגן, ס'שטימט נישט.

אקעי, יעצט, די הגהות האבן געלערנט אז ביי מעריב איז נישט דא קיין חזרת הש"ץ, ער רופט עס נישט קיין חזרת הש"ץ, ער רופט עס תפילה בקול רם. ס'איז נאר דא תפילה בלחש. ביי שבת איז יא דא עפעס א זאך אזוי ווי דעם. דער אלשיך הקדוש זאגט יא, דער בעל תפילה איז מתפלל בלחש מיט'ן ציבור און ער איז חוזר, און ער זאגט אזוי, דא זאגט ער נישט אז ער איז חוזר הש"ץ, ער איז מתפלל בקול רם, אבל אינו מתפלל שבע אלא ברכה אחת מעין שבע. זייער אזוי ווי א תפילה קצרה, זייער ענליך צו די וועג ווי אזוי "הביננו" ארבעט. אבער ס'איז אפילו איינינגער, ווייל געווענליך ביי "הביננו" זאגט מען על הסדר די ערשטע דריי ברכות, די לעצטע. ער מאכט נישט קיין זיבן ברכות בכלל, ער מאכט נאר איין ברכה וואס איז פאר אלע זיבן ברכות. ער זאגט "ברוך אתה ה' אלוקינו ואלוקי אבותינו, אלוקי אברהם אלוקי יצחק ואלוקי יעקב".

Speaker 2:

אה, זעהסט? די ערשטע זאגט מען יא כמעט די גאנצע.

Speaker 1:

"אלוקי אברהם אלוקי יצחק ואלוקי יעקב, האל הגדול הגבור והנורא, אל עליון קונה שמים וארץ, גומל חסדים טובים וקונה הכל, וזוכר חסדי אבות ומביא גואל לבני בניהם למען שמו באהבה ובאמונה".

Speaker 2:

אה, גערעכט. דער רמב"ם האט יא. איך האב געמיינט ער זאגט נאר...

Speaker 1:

נאכדעם זאגט מען דא "מגן אבות בדברו", ס'איז דאך מגן אבות.

Speaker 2:

רייט, יא.

Speaker 1:

"מחיה מתים במאמרו", "מחיה מתים במאמרו" איז ברכת תחיית המתים. "המלך הקדוש שאין כמוהו", אדער "האל הקדוש". אונז זאגן דאך "המלך הקדוש" בכלל, מיר זאגן נישט "האל הקדוש". אונז האבן "המלך הקדוש" פאר ימים נוראים.

Speaker 2:

רייט.

Speaker 1:

איי גוט. און נאכדעם זאגט מען די תפילות פון טאג און שבת. "המניח לעמו ביום שבת קדשו", דער באשעפער וואס האט געגעבן שבת פאר אידן, "כי בם רצה", ווייל דער אייבערשטער האט געוואלט אז יענעם טאג זאלן זיך אידן אפרוען. "עד כאן", דאס איז די "עד כאן" די ברכות אמצעיות, רייט. נאכדעם גייט מען צו עבודה. "לפניו נעבוד ביראה ובפחד", דאס איז רצה. "ועבודת ישראל", דאס איז די קיצור פון יענץ. "ונודה לשמו בכל יום תמיד מעין הברכות". מיר זאגן יעדן טאג "מעין הברכות"? אז דער רמב"ם זאגט "מעין הברכות"?

Speaker 2:

אה, ווייל איך האב געמיינט די גמרא וואס זאגט "תן לו כל יום מעין ברכותיו".

Speaker 1:

יא, דער רמב"ם האט אן אנדערע נוסח, ער זאגט "מעין הברכות". "בכל יום", איך וועל דיר דאנקען צו די "מעין הברכות", וואס איז די משכן, די בית המקדש וואס איז געווען די מקום פון די ברכות. דער אייבערשטער איז די "מעין הברכות". ס'איז דא אנדערע נוסחאות דא, ס'איז דא וואס איז "מניא גורס" "מעין ברכותיו".

Speaker 2:

יא, זעהסט? ס'איז דא אנדערע גירסאות אין רמב"ם, דארף מען וויסן.

Speaker 1:

"אדון השלום", ס'איז לויט די נוסח דארף זיין "מודים אנחנו לך" וואס ער איז "מעין הברכות אדון השלום". זייער גוט. בכל פנים, "אדון השלום" דאס איז זיכער די ברכת שים שלום. "מברך עמו ישראל בשלום", "השביעי ומקדש השבת". יא, אזוי גייט מען צוריק צו שבת, אינטערעסאנט. דאס הייסט די סיום הברכה גייט צוריק צו די סיום פון די ברכה האמצעית. ברכה רביעית. און מ'זאגט, אזוויוי דו האסט פריער געזאגט, "מניח לעמו ישראל", נישט ער לאזט רוען, ער רוט אפ זיין פאלק, ער גיבט זיי מנוחה. "מנוחה וקדושה", ער גיבט קדושה און מנוחה "לעם מדושני עונג". זייער אן אינטערעסאנטע לשון, די זעלבע מענטשן וואס פריער דאווענען זיי ביראה ובפחד, זענען זיי שוין יעצט מדושני עונג. ס'איז נישט קיין סתירה, זיי זענען עובד פון א יראה ופחד, און זיי זענען א עם מדושני עונג. יא, זיי זענען מדושן פון א דורכגערוהעטקייט, זיי זענען געשוואלן פון עונג, עונג שבת, אן אינטערעסאנטע לשון.

"זכר למעשה בראשית". נאכדעם זאגט ער "כי בנו בחרת ואותנו קדשת מכל העמים", דאס איז די גאנצע רצה. די לשון "זכר למעשה בראשית" אויף שבת, אין די תורה שטייט דאך "כי בו שבת" וכו', אבער די לשון "זכר למעשה בראשית", וואס איז די פראבלעם? ס'איז דאך א מקור הברכה, ס'איז דאך די זאך וואס דו זאגסט ביי קידוש, דו זאגסט עס ביי דאווענען.

Speaker 2:

איינינג, יא, אויך ביי דאווענען זאגט מען "זכר למעשה בראשית", און נאכדעם זאגט מען די גאנצע תפילה "רצה במנוחתנו". ווייל למעשה איז דאך דא א ברכה פאר שבת, ס'מאכט סענס.

Speaker 1:

יא, מ'זאגט א ברכה פאר שבת, און מ'לייגט צו אז ס'איז אויך מעין שבע. ס'איז א ברכה אחת כאילו, א ברכה אמצעית שכולל מעין שבע. דאס איז וויאזוי דאס זעט אויס צו ארבעטן.

הלכה י"ב: דער טעם פאר מעין שבע — סכנה פאר שפעטקומערס

Speaker 1:

און ער זאגט קדיש, און דער עולם גייט אהיים. פרעגט דער אב"ד, אויב אזוי, פארוואס פעלט דאס אויס? פארוואס האט מען צוגעלייגט די "שבע ברכות"? פארוואס שבת ביינאכט איז דא די חזרת הש"ץ? נאר **"שרב עם בא לתפילת ערבית של ליל שבת"**. ליל שבת קומט דער רב אן, ער דאווענט "ויושם וישא נצח על בלהשן לטבי לתא". ס'גייען זיך דאך אויך אנגעקומען מענטשן שפעט, **"ישוב לבדו לבית הכנסת, יראו הסכנה"**.

האסטו געוואוסט פארוואס מ'האט געמאכט די גאנצע ברכה? בעצם דארף מען נישט קיין חזרת הש"ץ פאר מעריב. ס'איז פשוט, א גאנצע וואך קומט נישט יעדער איינער פאר מעריב, ווער ס'קומט, קומט מסתמא אין צייט. אבער שבת קומען אסאך מענטשן, ס'איז דא מענטשן וואס קומען שפעט, ס'וועלן זיכער זיין שפעטקומערס. יעצט, וואס זאל ער זיין? ער גייט אהיימגיין שפעט אליינס? ס'איז דאך סכנה'דיג ביינאכט, ווער ווייסט וואס ס'טוט זיך ביינאכט. האבן זיי ספעציעל מתקן געווען און די ארגאניזאציע האט געהאלפן די אלגעמיינע, און מ'האט געהאלפן צובראכענע מענטשן. און די חסד ארגאניזאציע האט טאקע געווען א לענגערע תפילה, כדי... ער האט געזאגט אזוי, אז די וואס דאווענען, די וואס זענען לפני ולפנים, די בירא דפניא, קומען פרי, אבער די וואס זענען נישט אזוי איינער, גייען זיך

ארויסרוקן שוין נאך די תהא שמיה רבא שפעט, און ער גייט בלייבן אליין אין בית המדרש.

Speaker 2:

רבי, יעדער וויל די תקנה.

Speaker 1:

רבי, יעדער וויל די תקנה. דער רמב"ם האט שוין דערמאנט אז די בית המדרש זאל זיין אינדרויסן פון די שטאט, אדער וואס?

Speaker 2:

ניין, דארף נישט אנקומען צו דעם. ער גייט ביינאכט אין די גאס, ער איז אליין, יא. טייל מאל איז נישט ווערד צו גיין ביינאכט אין די גאס. רש"י זאגט אז דאס איז געווען אין די שטאט, אבער מ'איז נישט אנגעקומען צו דעם.

Speaker 1:

אה, אקעי.

Speaker 2:

לפיכך חוזר שליח ציבור ומתפלל כדי שיתעכבו כל העם עד שישלים המתאחר תפילתו. וועגן דעם, מען ספענדט אביסל עקסטערע צייט אין דאווענען.

Speaker 1:

דאס איז אינטערעסאנט. דאס הייסט, יעצט דארף נישט דער מענטש וואס קומט שפעט דארף נישט יעצט מורא האבן, ווייל די סיסטעם איז שוין אזוי אויסגעשטעלט אז מען זאל דאווענען גענוג אסאך, אז דער שפעט-קומער זאל אויך ארייננכאפן גענוג דאווענען.

Speaker 2:

וואו. זייער גוט, וואס איז א זייער שיינע זאך. יא. מ'זעט אויך פון דא אז דא איז דא תפילות וואס די נאטור פון די תפילה איז נישט עכט אזא שיינע תפילה. די נאטור איז נישט צו זאגן די תפילה, די נאטור איז בלויז צו שטופן די צייט. צו שטופן פאר די וואס קומען שפעט זאלן קענען דאווענען, יא. צו נוצן די צייט.

Speaker 1:

אקעי.

Speaker 2:

ווייטער גייט ער. לפיכך, קומט אויס, זאגט דער רמב"ם, **לפיכך יום טוב שחל להיות בשבת אין אומרים אותו.** די שאלה איז, פארוואס? ווען ס'קומט יום טוב זאל מען נישט זאגן. דער רמב"ם האלט אז מ'זאגט נישט. איך מיין אז אונז זאגן יא. מ'זאגט נאכן "במה מדליקין" שבת. אויב ס'פאלט שבת אין יום כיפור אדער ראש חודש, פארוואס זאגט ער נישט ראש חודש אדער יום כיפור? ס'איז נאך א מינוט, איך בין נאך אביסל נישט אזוי רוואיג. ס'איז ווירד. חז"ל וואלטן געקענט מאכן אז א בית המדרש זאל האבן א גבאי וואס מאכט זיכער אז יעדער איינער גייט אוועק. מ'קען נישט מאכן דאס. מ'שטעלט מען צו דאווענען דעמאלטס אנצופילן די צייט.

Speaker 1:

סאו איך פרעג אזוי, אז די צייט ווען מ'איז דארטן פאר א צווייטע איד איז דאך א הייליגע צייט. די צייט ווען א איד זאגט "איך גיי נישט אהיים, איך וויל אז דער מאחר לבוא, דער באם, איך וויל זיין מיט אים", נעמסטו אים אוועק די הייליגע צייט, דו געבסט אים צו קענען דאווענען.

Speaker 2:

אקעי, ס'איז א גוטע פשט. זאג עס ווייטער, זאג עס. אין א ביהמ"ד. לכאורה גייט אן די שאלה נישט אין שבת, יום כיפור, ראש חודש, איינשליסנדיג די יארצייט פון אברהם אבינו, אהרן הכהן, יום הילולא דרשב"י. דער רמב"ם זאגט דאך המלך הקדוש, ער האט עס נישט געמאכט קיין חילוק צווישן...

אבער דו זעסט דאך אז דער רמב"ם זאגט דאך המלך הקדוש, ער זאגט נישט המלך המשפט. דו זעסט אז אפילו דער רמב"ם זאגט אז מ'דארף עס יא זאגן.

פארוואס זאגט מען נישט מעין שבע אויף יום טוב (ווען עס פאלט נישט אויף שבת)?

Speaker 1: זאג עס אין בית המדרש. וואס איז דאס אמת? יא. **ולפיכך החליטו שראוי לבטל בשבת או ביום הכיפורים או בראש חודש, אין שליח ציבור אומר אבינו מלכנו אין היום ברכת זי.** דער רמב"ם האט דאך געזאגט המלך הקדוש, ער האט נישט געמאכט קיין חילוק צווישן יחיד און רבים.

Speaker 2: זאג, דא זעסטו עס אויך, מיר דארפן דאך זאגן מקדש ישראל והזמנים אין יום טוב. רייט?

Speaker 1: רייט, ער איז מקדש ישראל והזמנים, וואס מאכט די חיוב איז די לייענען שבת. ממילא אפילו אויב ס'איז נאך זאכן, איז מען שוין יוצא, ווייל די עיקר איז דאך נאר... ס'איז דאך געשמועסט. יום טוב זאל מען בכלל מאכן נישט דאס.

Speaker 2: פארוואס נישט? דו גייסט דאך נישט זאגן קופ נישט אין שיל יום טוב ביינאכט. נאר שבת ביינאכט קומט מען אין שיל.

Speaker 1: אפשר נישט, ווייל מ'האט נישט מתקן געווען אזא זאך פאר יום טוב. מ'גייט דאך נישט גיין זאגן א יום טוב'דיגע, א שבת'דיגע תפילה.

Speaker 2: אין די גמרא שטייט אביסל אנדערש. אין די גמרא שטייט אז ס'איז נאר מפני הסכנה, ווייל די גאנצע תפילה איז ספיקות, און מ'דארף נישט צולייגן יום טוב אויך.

Speaker 1: אבער ס'מאכט עניוועי לענגער די דאווענען אדער וואס?

Speaker 2: ניין, די גאנצע תפילה... מ'זאגט יום טוב מעין שבע אויב ס'פאלט אין שבת. רייט. די חידוש איז אז מ'לייגט נישט צו די יום טוב. פארוואס לייגט מען נישט צו די יום טוב? ווייל ס'איז נישט אן עכטע תפילה. אזוי קען מען לערנען די גמרא.

דער רמב"ם לערנט אביסל אנדערש. דער רמב"ם לערנט אז ס'איז נישט קיין חיוב. אפשר מיינט ער דאס, ס'איז נישט קיין חיוב יום טוב דארף מען זאגן מעין שבע. ווען דארף מען זאגן מעין שבע? שבת. פארוואס? סתם מפני הסכנה. סתם מפני הסכנה דארף מען נישט מאכן אזאנס אין יום טוב. עפעס אזוי.

Speaker 1: ניין, ניין, אבער ער מיינט נישט צו זאגן אז מ'זאל יום טוב זאגן א שבת'דיגע תפילה. דאס זיכער נישט. ער זאגט יא, אויב ס'פאלט אין שבת. אבער זאג יום טוב ווען ס'איז נישט שבת. פארוואס דארף מען זאגן?

Speaker 2: פארוואס דארף מען זאגן? אולי מצד הלכה, אמת, קומט מען נישט יום טוב אין בית המדרש נאר שבת.

Speaker 1: אקעי. האסט אן אנדערע תירוץ? וואס איז די פשט?

Speaker 2: ניין, איך טראכט, אפשר איז פסח נישט קיין פראבלעם אז מ'דאווענט שפעטער? ווייל יום טוב דאווענט מען שפעטער.

דער ר' אליעזר בר' יואל הלוי'ס הסבר

Speaker 1: ער זאגט אזוי, ער זאגט אזוי, דער ר' אליעזר בר' יואל הלוי זאגט דאס זעלבע זאך. ער זאגט אזוי, אז ערב שבת איז מען מבטל ממלאכה, און מ'קומט אין בית המדרש.

Speaker 2: ניין, ערב שבת טאר מען צו ארבעטן, ס'איז דא א צייט צו קומען אין בית המדרש.

Speaker 1: יום טוב טאר מען נישט ארבעטן. חוץ אוכל נפש, ממילא מאכט מען די סעודה. דרך אגב, איך האב געטראכט פון דעם יום טוב. יום טוב שטייט אין די גמרא אז מ'דארף ארויסגיין פרי פון בית המדרש כדי מ'זאל קענען צוגרייטן די סעודה.

ס'איז די זעלבע זאך, אמאל, ביי אונז יום טוב ביינאכט, אסאך הייבן זיך אן די סעודה זייער שפעט, ווייל מ'קומט אהיים נאך נאכט, נאכט, מ'הייבט אן

צוגרייטן די סעודה און אלעס. זעסטו דא קלאר אז אמאל איז דא א מענטש, ער קומט נישט יום טוב אין שול, ווייל ביינאכט, at least, וווייל ער דארף צוגרייטן זיין סעודה, ער קאכט שוין די סעודה. שבת טאר מען נישט קאכן, איז אלעס גרייט. שבת, דו האסט דאך צייט, אלעס איז שוין גרייט, און דו דארפסט דאוונען עניוועי, גייט ער אריין אין בית המדרש דאווענען.

אבער יום טוב, די חשוב'ע קען האלטן אינמיטן מאכן די קניידלעך, ער קומט נישט אין בית המדרש, ער מאכט זיינע קניידלעך. אקעי, דארף מען נישט מאכן קיין מעין שבע.

Speaker 2: אויב ס'איז שבת מאכט מען שבע.

Speaker 1: און אויך אפשר איז דא א סיבה נישט אויפצוהאלטן די מענטשן אויכעט. די אנדערע מענטשן ווילן אויך אהיימגיין יעצט אנגרייטן א סעודה. ס'איז נישט געשטעלט געווארן די תקנה פון...

Speaker 2: אה, קען זיין.

Speaker 1: על כל פנים, שבת האט מען נישט וואס צו טון.

די יסוד פון ליל שבת און די סכנה

אבער דו דארפסט טראכטן, ס'איז דא עפעס א פחד פון מזיקין, און אויף דעם קומט אריין די צוויי מלאכים באגלייטן. עפעס איז דא די יסוד, די תקנה האט אפשר יא עפעס צו טון מיט א ליל שבת, ווייל ליל שבת איז איבעראל ליידיג, יעדער איינער איז מצוי אין בתי'ן. ס'איז די זעלבע reason, וווען ער גייט אהיים גיין שפעט, ס'איז א גייעג און ס'איז ליידיג, און די מזיקין. ס'איז נישט אזא מין רואיגע צייט.

Speaker 2: אנדערע ברענגען טאקע די מזיקין, אבער דער רמב"ם זאגט נישט מזיקין.

Speaker 1: קוק, יא. בקיצור, דער רמב"ם וועט נאך רעדן וועגן דעם. ער ברענגט אז רש"י האט געזאגט אז ס'איז סכנה. פרעגט ער, אויב אזוי, מיטוואך אויכעט, ווייל מיטוואך איז דאך די זעלבע...

Speaker 2: אה, אויכעט, אבער...

Speaker 1: אלא מאי, מזיקין מיינט נישט... ער זאגט, מזיקין מיינט ליסטים. מ'גייט ביינאכט, מ'גייט ביינאכט, ס'איז נישט קיין צייט. ווער מאכט דא די... מיך?

Speaker 2: אה, שטיל.

Speaker 1: אקעי, מיר דארפן ענדיגן דעם פרק.

הלכה יד: סדר תפילת שבת — שחרית, מוסף, מנחה

Speaker 1: נאך אביסל הלכות שבתות ויום טובים, **כשגומר שליח צבור תפלת שחרית בקול רם.** ער גייט יעצט צוריק צו שבתות ויום טובים, ווען מ'ענדיגט די תפילת שחרית. ער גייט יעצט העלדן סדר תפילת שבת. מ'גייט מען זיך נישט צו ענדיגן אזוי ווי דער רמב"ם האט פריער געזאגט, מ'דאוונט נאך ממש, ס'קומט נאך ליינען און ס'קומט נאך מוסף.

Speaker 2: זייער גוט.

Speaker 1: **הוא אומר קדיש, ואחר כך קורא תהלה לדוד ואומר קדיש.** מ'זאגט תהלה לדוד, אשרי, מ'זאגט קדיש. **ומתפללין מוסף בלחש.** מ'זאגט מוסף, סדר די תפילת מוסף. **ואומרים קדושה ויוצר בשחר, ואומרים קדיש אחר תפילת מוסף בלא קריאת התורה.** קריאת התורה גייט ער לכאורה זאגן נאך קריאת התורה, דעמאלטס זאגט מען עס. ס'איז נישט גארנישט געווען דאכט זיך אין די וואכענדיגע טעג, נאר דאנערשטאג.

ואין אומרים קדושה ולא תחנונים אחר תפילת שחרית כסדרן. שבת טוט מען נישט קיין קדושה ותחנונים. נישט נאך שחרית, אבער נאך מנחה, קודם מנחה זאגט מען. אה, ער זאגט, **אלא אומרים אותה קודם תפילת מנחה,** זאגט מען עס יא. **כיצד? קורא תהלה לדוד, ואומר סדר היום.** סדר היום מיינט ובא לציון. **ואומר קדיש, ומתפלל מנחה, וחוזר ומשמיע תפילת מנחה, וקודם שיאמר קדיש.** סאו די איינציגסטע זאך וואס דער רמב"ם האט אויסגערעכנט וואס אונז קענען נישט איז די ויהי רחם וואס מ'זאגט ביי מנחה.

Speaker 2: אויך ביי שחרית זאגט ער עס פאר... נאך... פאר תהלה לדוד.

Speaker 1: אבער דארטן שטימט עס, ווייל אונז זאגן עס ביי... מ'מיינט ובא לציון.

Speaker 2: קען זיין, אבער ס'מיינט נישט די זעלבע.

הלכה טו: בראשי חדשים ובחולו של מועד — סדר היום נאך מוסף

Speaker 1: **בראשי חדשים ובחולו של מועד אומר סדר היום אחר תפילת מוסף.** נאך מוסף זאגט מען סדר היום.

Speaker 2: אזוי טוען אונז?

Speaker 1: ניין, אונז זאגן נישט. סדר היום מיינט קדושה דסדרא. אבער אונז זאגן די יום, היום.

Speaker 2: אפשר סדר היום מיינט דאס צו זאגן די יום של יום.

Speaker 1: דער רמב"ם האט נישט דערמאנט יענץ בכלל, נישט אין רמב"ם'ס סידור, ביז דא.

במוצאי שבת — סדר היום נאך מעריב

Speaker 1: **במוצאי שבת אומר סדר היום גם אחר תפילת ערבית.** דאס טוען אונז אויך. יא, מוצאי שבת איז א ספעציעלע צייט, דעמאלטס זאגט מען סדר היום אויכעט נאך מעריב, און די קדיש וואס מ'מאכט... מבדיל מיינט הבדלה על הכוס.

דער זוהר הקדוש וועגן סדר היום מוצאי שבת

סאו דער רמב"ם זאגט דא אזוויוי דער זוהר הקדוש אז די סדר היום איז זייער וויכטיג פאר הבדלה און פאר'ן טון מלאכה. ס'שטייט אין זוהר הקדוש, איך דאכט זיך אין פרשת ויקרא, אז אויב איינער טוט מלאכה מוצאי שבת פאר ער זאגט די קדושה דסדרא, פאר ער זאגט ובא לציון, איז ער מחלל שבת. זייער הארב.

דער רמב"ם זאגט דא אויך, ס'איז אן ענין וואס היילט פאר'ן מבדיל. מוצאי שבת זאגט מען די סדר היום, ווייל מ'דארף דאווענען אליין וועגן די ענין. ער זאגט נישט, ער זאגט ווי רבנו מנוח, לא ידעתי למה נזכר במוצאי שבת. דער זוהר האט ער אפשר געוואוסט, אבער רבנו מנוח האט נישט געוואוסט.

Speaker 2: ניין, ממש, דער זוהר זאגט, מ'טאר נישט... אויב איינער טוט א מלאכה פאר די מענטשן זאגן ברוך המבדיל, לויט'ן זוהר טאר מען נישט טון קיין מלאכה נישט.

דיגרעסיע: פארוואס זאגט מען נישט אבינו מלכנו מוצאי שבת / מוצאי יום כיפור?

Speaker 1: קיצור, ס'קען זיין, איך האב געטראכט, מיין ברודער האט מיר נעכטן געזאגט, ער האט מיר געקאלט זאגן דעם פשט, און זיי האבן זיך געמוטשעט פארוואס מוצאי שבת און במוצאי יום כיפורים טוט מען נישט זאגן אבינו מלכנו. האבן מיר געלערנט, מ'האט מיך געמוטשעט וואס איז די פשט? האט ער געזאגט א טעם, פארוואס זאגט מען אבינו? ווייל ס'איז נישטא קיין צייט, מ'דארף ארבעטן.

סאו במוצאי שבת ארבעט מען דאך נישט. די זעלבע זאך אין ימות החמה, מ'ארבעט דאך בעיקר אין די זומער ווען מ'גייט אין פעלד, אזוי ווי די עובדי אדמה אין בראשית יארן, האט מען מער צייט. דארף מען נישט פארשטיין פארוואס, מ'דארף קענען זאגן אריכות און אנטוהן יא, מ'דארף נישט מורא האבן.

Speaker 2: יא, יא, דאס זאג איך, אבער ס'איז שווער, מ'קען דאך מאכן אריכות און אנטוהן בקיצור אין אבינו, און פטור דערפון.

Speaker 1: ס'קען זיין די זעלבע זאך דא, מוצאי שבת האט מען דאך טאקע מער צייט איבער, זאל מען לערנען אפאר זאכן אין די קנישעס פון גרויסע. מ'גייט דאך נישט שוין אין די ארבעט יעצט מוצאי שבת.

אבער ס'איז דאס, זיי האבן נישט געגליכן די המצאה פון זאגן ויתן לך מיט סיפורי צדיקים. דאס איז פאר די זעלבע ריזן. פארוואס האט מען געזאגט ויתן לך? ווייל מ'מוז לערנען אביסל תורה, אז מ'זאל נישט שוין רעדן פון סיפורי צדיקים.

סיום

Speaker 1: שוין, עד כאן פרק ט'.

Speaker 2: יא, אקעי.

Generated by Shiur Upload Automation